

NAŠ TOVARIŠ

TV 15

Št. 32 17. avgusta 1978 Leto XVI

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Milena Strajnar, Tone Urbas, Milan Vogel, Bojana Zokelj Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za mozemstvo 190 din; posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročniški oddelček "TV-15":
Miklošičeva 28, pp 598 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
501000-833-30005 pri SDK Ljubljana

"TV-15" izhaja vsak teden izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72
od 12. 4. 1974 se za "TV-15" ne plačuje temeljni davek od prometa
proizvodov

Tisk:
ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Vojno je dočakal
pripravljen,
stran 4

Za vsako bolezen
raste zdravilna zel,
stran 5

»Prozor nočas mora
pasti!«
stran 11

Spomin na Milana in
njegove tovariše,
stran 13

TV-15 za mladino,
stran 15

KURIRJI SO PRAZNOVALI NA SLADKI GORI – Minulo soboto je Sladka gora praznovala krajevni praznik, pa so se v tem prijetnem kraju na Štajerskem, v občini Šmarje pri Jelšah, zbrali kurirji kurirskih relejnih postaj TV S-1, TV S-2, TV S-2a, TV S-4 in TV S-7 in številni kurirji iz drugih relejnih postaj... Kurirji TV S-2, ki so ta dan še posebno praznovali, so odkrili tudi spominsko obeležje v letu 1944/45 padlim tovarišem, Avgustu Anderliču, Mihi Jutrašu, Jožetu Mačku, Vekoslavu Rapetu, Konradu Sitarju in Vinku Šornu. (Na fotografiji: ob tem dnevu se nismo spomnili samo partizanskih kurirjev zgoraj naštetih kurirskih relejnih postaj, pobrskali smo v arhivu Muzeja ljudske revolucije v Ljubljani in predstavljamo vam kurirje kurirske relejne postaje TV 15 v Občicah pri Dolenjskih Toplicah, februarja 1944, katere ime nosi tudi naš časnik.)

MLADI PO GRANIČARSKIH POTEH – Dan pred dnevom mejnih enot JLA so mladi obiskali fante, ki pod pobočema Huma in Stola neumorno patrolirajo ob meji... Ob slovesu so se zavrteli v kolu.
Foto in tekst: STANE ŠKRABAR

Danes je na karavlah spet vse mirno. Odhajajo patrolje in se vračajo z obhodov ob mejni črti in iz zased. Nalahno škrtajo orožje, ki ga polnijo in praznijo fantje z meje, odzvanjajo sproščena pove-lja. Spet teče umirjeno, a budno življenje na prvi obrambni črti domovine. Popoldne bo morda zabrenkala samotna kitara, mogoče se bo raztegnila prešerna harmonika. Melodijo bodo vsrkali gozdovi, s seboj jo bodo odnesle v svet ptice.

Petnajstega avgusta pa je bilo vse drugače. Dvorišče in karavlo so napolnili glasovi mladine. Graničarji so z dobrodošlico pozdravili goste, ki so jim prišli čestitat za praznik. Razlegle so se pesmi, po okoliških ravninah so zatopotale noge za nogometno žogo, napeli so se možgani razmišljujočih ob šahovnicah. Karavle so na stežaj odprle vrata.

Tako je bilo letos, je bilo lani, je bilo predlanskim, je bilo... V svobodni domovini živimo; v svetu uživa izjemen ugled zaradi svoje dosledne, poštene neuvrščene politike, politike nevmešavanja v notranje zadeve drugih.

NA PRVI OBRAMBNI ČRTI DOMOVINE

Toda za nami so leta, ko je bila naša meja kljub navideznemu miru bojna črta. Ko so mladi fantje tudi umirali pod krogli prenapetih nacionalistov z druge strani meje, ko se je naša razrušena domovina v navdušenju množic šele postavljala na trdne noge.

Zdaj so to le še spomini, ki pa nas opozarjajo na nenehno budnost.

Zdaj so to spomini prekaljenih starešin, ki so na meji preživeli svoje življenje, živeli z njo in pomagali pri njenem razvoju. Stare kamnite koče, petrolejke in samotno življenje so del tega spomina na daljno preteklost. Nanjo spominja morda tu in tam kaka uokvirjena fotografija, kaka slika neznanega naivca, ki je kot graničar tam korakal v patrolje.

Danes je graničarsko življenje povsem spremenjeno. Spremenili so ga ljudje, ki skupaj z vojniki žive ob meji, spremenila ga je skrb naše družbe za dvig vojaškega standarda. Karavle so nove in svetle, v njih svetijo žarnice in grejejo radiatorji. Police v učilnicah se šibijo od knjig in časopisov, zvečer se prižgo televizorji, marsikje barvni.

Predvsem pa je drugačna meja. Kajti »ne vrag, le sosed je mejak.«

Miroslav Ulčar

Obiščite ta zgodovinski kraj

Robanov kot pa ni pomemben samo zaradi partizanskih bolnišnic...

Šele po prihodu dela 14. divizije 26. februarja 1944 na solčavsko stran, se je za ranjence, ozeble in izčrpane borce 1. in 4. bataljona Šercerjeve in 1. in 2. bataljona Tomšičeve brigade, organizirala v drvarski koči ob potoku Ručnik v bližini kmetije Žibolt – partizansko »Pri Nežki« – v Matkovem kotu (sedaj Logarska dolina) zasilna in prva partizanska bolnišnica na našem območju. Pozneje se je zgradil v Matkovem kotu še en objekt za ranjence. Po izdaji tega objekta so ga Neinci v veliki hajki 24. maja 1944 požgali. Osebe bolnišnice se je z ranjenci pravočasno umaknilo in se je po končani hajki premestilo iz Matkovega kota čez planino v Logarsko dolino in Robanov kot in tam začelo znova graditi objekte za ranjence. V Robanovem kotu so bili zgrajeni trije objekti za ranjence. Prvi je bil v bližini kmetije Knez, druga dva pa v bližini Robanovega travnika. Objekt, ki smo ga imenovali št. I. je bil na desnem bregu struge visoko v skalah ob hudourniškem jarku Medvejak. Ta je rabil predvsem za huje ranjene in borce, ki niso mogli hoditi. Objekt št. II je bil na levem bregu pod Knezovim sadovnjakom – pungartu in je bil laže dostopen, prehodnega značaja.

Prvi objekt je deloval do začetka avgusta 1944, ko je bil opuščen. Objekta I in II pa sta delovala do 10. januarja 1945, ko so se morali ranjenci in osebe zaradi izdajstva premestiti v Bistvo v B-11 in Koprivno na Koroškem, vsi trije objekti v Robanovem kotu so v letu 1944, ko je bila Zg. Savinjska dolina osvobodjena, odigrali zelo veliko in pomembno vlogo v NOV.

Havdejeva domačija, v ozadju Ojstrica

Bolnišnica, ki jo je vodil Savo Vrtačnik-Krn, pozneje Boris, je sprejemala ranjence iz Koroškega odreda, kakor tudi iz drugih brigad, ki so se bojevale na območju Zg. Savinjske doline.

Robanov kot ni pomemben samo zaradi partizanskih bolnišnic. V tem kotu je bila od avgusta do januarja v Govčevi hiši intendantca bolnišnic, na kmetiji Knez in Havdej so anglo-ameriški zavezniki odmetavali za KGO (Koroška Grupa odredov) orožje, obleko in sanitetni material. Tu se je zadrževal tudi zavezniški oficir za zvezo. Pri Robanu se je dalj časa mudila obveščevalna skupina Glavnega štaba NOV in POS z imenom Peter in Pavel. V Robanovem kotu je bila nekaj časa tudi delavnica za popravilo orožja, partizanska tehnika, ki je razmnoževala radijska poročila, partizanske pesmi itd. in jih razpošiljala med drugim tudi v partizansko šolo pri Komandi mesta Solčave. Ob vходу v Robanov kot na Pečovju radio zveza KGO ki jo je vodil referent za zveze KGO Anton Čehovin-Jerko. Na kmetiji Bevšak se je dalj časa mudila KGO s člani zavezniške misije, pri Rogovilcu pa Oblastni komite za Koroško. V bližini na Suhadolski pustoti je bila lekarna kjer je delala Ivica in na kmetiji Račnik pokretna bolnišnica.

Da je lahko ta veliki partizanski aparat deloval, gre velika zasluga tudi kmetom in ostalim prebivalcem tega kraja, kjer smo partizani našli razumevanje in veliko materialno pomoč.

Zato obiskujte ta zgodovinski kraj in ga pomagajte urediti, da bo postal še bolj obiskovan!

Anton Ikoč-Dorko
Solčava 57
p. Solčava

Jožko Ferjančič-Žef, partizanski zdravnik

Odmev na fotografijo z vprašanjem, 15. številka TV-15

V TV-15 je bila 20. 4. t. l. objavljena fotografija z vprašanjem. Nekdo je potem sporočil, da pozna le partizanko Francko Širca, doma v Podkraju nad Ajdovščino. Kdo je borec na desni strani, ne vem, zapišem pa lahko nekaj več o borcu na levi strani slike, ki ima angleško brzostrelko.

Borec v črni bluzi in z brzostrelko je Jožko Ferjančič-Žef.

Na omenjeni fotografiji je že bil sanitetni referent v 31. diviziji. Rojen je bil 17. 3. 1913 na Gočah pri Vipavi. Po domače se tam pravi pri Jamškovich. To je bila nekoč premožna domačija, saj so imeli tudi žago in mlin. Starši so ga poslali študirat v Ljubljano. Gimnazijo z maturo je naredil okrog leta 1930 v Šentvidu pri Ljubljani. Vpisal se je na medicinsko fakulteto v Ljubljani, kjer je menda naredil dva semestra, potem pa je iz političnih razlogov moral ta študij nadaljevati v Zagrebu. Ker je bil tudi tu v naprednih vrstah, je študij opravljal precej neredno. Preživljati se je moral večinoma sam, ker mu tedaj niso mogli od doma pošiljati denarja za redno vzdrževanje. Nekoliko mu je pomagala sestra Nada, ki je bila žena učitelja Lenardiča v Stični. Leta 1941, ko se je začela vojna, je bil pred diplomom, ki pa je potem ni več utegnil narediti.

Prišel je v Dolenje jezero k Cerknici, kjer sta živel njegov stric in stara mama. Tu so mu italijanske oblasti tudi izdale osebno izkaznico. Aretiran in zaprt v belgijski kasarni je bil zgodaj spomladi 1943, od tam pa premeščen v taborišče Gonars v Furlaniji. Septembra 1943 se je s svakom Petrom Lenardičem iz Gonarsa vrnil v Goriška Brda, od koder je kmalu prišel domov na Goče. Kdaj točno je postal partizan, mi ni znano, vendar je bil že od spomladi 1944 dalje sanitetni referent na Vipavskem (sprva okrožje, potem vojno področje).

Ko je bil dr. Vladimir Klein premeščen, ga je na dolžnosti sanitetnega referenta 31. divizije zamenjal Žef in od tam je tudi objavljena fotografija. 1. maja 1945 je s poveljstvom 31. divizije in 3. SNOUB Ivana Gradnika prišel v Tržič (Monfalcone), kjer je pomagal takoj vzpostaviti našo vojaško bolnišnico. Okrog 15. maja 1945 je bil že v vojaški bolnišnici v Gorici. Ko so se naše enote 11. junija 1945 morale od tod umakniti, je Žef prišel v Vipavo, kjer je na Vipavskem vojnem področju postal pomočnik sanitetnega referenta. To se pravi, da je delal skupaj z dr. Aleksandrom Galo-Petrom.

Proti koncu avgusta je dobil teden dni dopusta. Odšel je v Dolenje jezero, kjer ga je neki otrok, ko se je igral z njegovo pištolo, po nesreči ustrelil 1. septembra 1945. Pripeljali so ga na Goče, kjer mu je na grobu govoril tovariš Peter.

Slovensko zdravstvo je s tem človekom izgubilo sposobnega in plemenitega človeka.

Ciril Zupanc
Delpinova 11
p. Nova Gorica

Borcem Loškega in Soškega odreda

V nedeljo, 3. septembra 1978, ob 11. uri bo v »Otrobovem« odkritje spominskega obeležja na kraju, kjer je bil 27. avgusta 1942. leta ustanovljen Loški odred, ki se je ob odhodu na Primorsko, dne 20. oktobra 1942, preimenoval v Soški odred.

Na slovesnosti, ki jo pripravlja domicilni odbor Loškega odreda in družbenopolitične organizacije občine Cerknica, bo podeljen tudi prapor Loškemu odredu, ki ima svoj domicil v občini Cerknica.

Po odkritju obeležja in kulturnem programu v Otrobovcu, bo tovariško srečanje v Grajšovki, v bližini gradu Snežnik.

Vabimo vse preživele pripadnike Loškega in Soškega odreda, Slivniškega bataljona, borce domicilnih enot iz občine Cerknica, Notranjskega odreda, 13. SNOUB Mirka Bračiča, Jurišnega bataljona 18. divizije, 15. bataljona VDV, notranjske aktiviste ter svoje padlih in umrlih, da se udeležijo te slovesnosti.

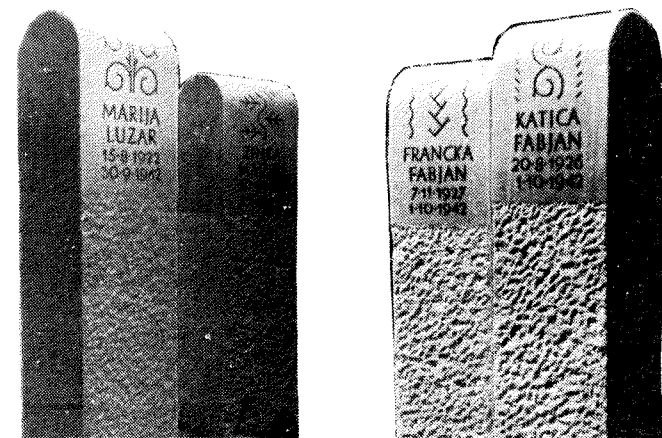
Na slovesnost vabimo tudi nekdanje borce in aktiviste, ki so se borili v tem predelu Notranjske in vse ljubitelje snežniških gozdov.

Spomeniki žrtvam fašističnega nasilja

Odmev na »Pomnik zločinu« »Rdečih kravat«, 29. številka TV-15

V prejšnji številki TV-15 ste objavili zapis o žrtvah fašističnega nasilja pri Blatniku pri Črnomlju, danes vam pošiljam še fotografiji spomenikov in podpis zanj:

Francka Fabjan še ni dopolnila niti petnajst let, ko je kot partizanka umrla pod kroglami italijanskih fašistov. Gotovo je bila ena izmed najmlajših partizank v Sloveniji, ki je na ta način žrtvovala življenje. In še

dodatno pojasnilo o Fabijanovih dekletih. Mati jim je umrla pri porodu Francke, oče je bil že oktobra 1941 aretiran in odpeljan v zapor, nato pa konfiniran na Liparske otoke. Po vrnitvi je kmalu umrl. Od vse družine živi samo sestra ustreljenih: Stanka, ki živi v Piranu.

PETER ROMANIČ
Ragovska 3
Novo mesto

Ne bi rad delal krivice

Odmev na »V Mežici, 3. na 4. april 1943«, 26. številka TV-15

V 26. številki TV-15, ki je izšla 6. julija 1978, ste objavili sestavek »V Mežici, 3. na 4. april 1943«. Pa bi vas prosil za nekaj popravkov in sicer:

Popoldne, 3. aprila 1943, so mene in Staneta Aleksa poklicali h komandantu, se pravilno glasi: **Popoldne, 3. aprila 1943, so mene in Štefana Osojnika-Aleksa poklicali h komandantu.** Drugo napako bi popravili tako: **Ko se je vračal, se je na cesti znašel eden izmed Nemcev, ki ga je tovariš komandant zaustavil s »stoj« in zahteval razpoznavni znak. Namesto odgovora je odjeknil rafal in hudo ranil komandanta v desno stran prsi in desno roko.** Tretji popravek: mi smo se prebijali po nevarni strani Pece, se pravilno glasi: **Prebijali smo se po severni strani Pece.** Četrty popravek: Nemci na Lužah, na avstrijski strani, so nas obkolili in ubili komandirja zaščite Staneta, se pravilno glasi: **Nemci na Lužah, na avstrijski strani, so ubili tovariša Miho iz zaščite Staneta Rozmana-Rozmana.** Peta napaka: napisano je, da sta bila ranjena tudi Nestl in Milan, Mirka Capudra iz Mežice pa so ubili, res pa je: **Mirka Capudra iz Mežice pa so ujeli.**

Ne zamerite, vendar ne bi rad delal komu krivico! To so spomini, ki sem jih pripovedoval najmlajšim iz Mežice, pa so napake razumljive.

PETER TOMAZIN-SKALA
Trg 37
p. Prevalje

Resno, odgovorno nadaljevanje tradicij

99 D ni le naziv partizanskih radiodelavnic, ampak so to ime prevzeli tudi mladi pripadniki pohodne enote, sestavljene iz mladinskih čet Iskre, PTT iz Ljubljane ter RTV. O tej in še drugih manifestacijah negovanja revolucionarnih tradicij so pripovedovali: predsednik sveta ZSMS v SOZD Iskra Avguštin Ciuha, sekretar Dani Burnik in Miloš Pavlica, sekretar družbenopolitičnih organizacij v SOZD Iskra.

V pohodni enoti 99 D je zajeta mladina iz vseh Iskrinih TOZD po Sloveniji, RTV iz Ljubljane, Maribora in Kopra ter mladine PTT iz Ljubljane.

»Pobuda za ustanovitev take pohodne enote je prišla iz Iskre, kar ni presenetljivo, saj je Iskra podelila pred nedavnim domicil borcem partizanskih radiodelavnic in je borčevska organizacija v Iskri tudi sicer izredno močna. Partizanske radiodelavnice simbolizirajo ne le začetke Iskrine dejavnosti, ampak tudi začetek razvoja telegrafije in telefonije ter radia in televizije.

»Zanimanje mladih za to pohodno enoto je bilo izjemno. Že od vsega začetka smo nekako načrtovali, naj bi pohodna enota 99 D štela približno 200 mladih, ker bi preveliko število oviralo dobro organizacijo. Že prvih prijav pa je bilo samo v okviru Iskre preko 400. To veliko zanimanje pa gre vsekakor pripisati dobro zastavljeni politični akciji pa tudi dejstvu, da je v Iskri še danes zaposlenih precej tovarišev, ki so med NOB delali v partizanskih radiodelavnicah in so znali s svojim obujanjem spominov pritegniti zanimanje mladih.

Poseben pomen ima novonastala pohodna enota zavoljo težnj mladih, da bi se med seboj bolje spoznavali, saj gre za sestavljene delovne organizacije, ki so raztrese-

ne po številnih krajih Slovenije.

Devetega maja smo organizirali prvi »poskusni« pohod ob žici okupirane Ljubljane, ki je lepo uspel. Program nadaljnega dela pa je osnovan na delu bataljonov. Tako ima RTV organizirani 2 četi s po 70 mladinci, PTT 2 četi s po 50 mladimi in Iskra kar 6 čet s po 120 pohodniki. Iskrine čete so organizirane v krajih, kjer je pač največ pohodnikov. Tako je bila v Novi Gorici ustanovljena 1 četa, enako v Semiču, v Ljubljani in Kranju pa po 2. Posamezne čete so že obiskale nekatere kraje zna-

ne iz NOB in zlasti tiste, kjer so bile med vojno znane radiodelavnice.

Iskrini mladinci so stopili po sledih svojih tovarišev, nekdanjih borcev, ki so že pred časom navezali kar najtesnejše stike s koroškimi borci onstran meje (ki so jim tudi podelili domicil). Tako so mladi iskraši navezali stike z koroškimi mladinci onstran meje in, že 9 osnovnih organizacij ZSMS Iskre goji neposredno prijateljstvo z mladimi iz slovenskogovorečih krajev na avstrijskem Koroškem.

»Mi mladi v Iskri pa se ne zadovoljujemo le z

omenjenimi oblikami razvijanja revolucionarnih tradicij, ampak se dobro zavedamo, da bodo mladi lahko dobro samoupravljali in družbenopolitično delovali ter s polno mero odgovornosti in spoštovanja varovali v vojni in revoluciji pridobljeno znanjem in politično osveščenostjo. Zato smo organizirali posebno obliko marksističnega krožka (velja za ljubljanske TOZD) kjer se sicer ne zbere večje število mladih, ampak resnično le tisti, ki ob predavanjih znanih predavateljev tudi dejansko sodelujejo v debatah. Lansko leto so za tako obliko dela prejeli tudi pohvalo centra za marksistične krožke.

»V naši sestavljeni delovni organizaciji je dobro čutiti, da je zaupanje v mlade močno, saj je eden od takih pokazateljev nedvomno tudi dejstvo, da so številne odgovorne naloge zaupane prav mladincem. Tako je na primer predsednik delavskega sveta na ravni sestavljene organizacije združenega dela mladinec, partijski sekretar tudi...«

Iskrini mladinci so ob koncu pogovora še pridali, da so prepričani, da bo sodelovanje mladinske organizacije v Iskri od ustanovitve pohodne enote 99 D z Iskrinimi aktivni borci še tesnejše ter, da bodo tudi različne akcije skupno načrtovali.

B. Ž. J.

Partizanska pesem na Kozari

V soboto, 12. avgusta se je na poti bratstva ustavil v Ljubljani Tržaški partizanski pevski zbor. Tu so jih sprejeli predstavniki Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, katerega sekretar tovariš Marijan Lenarčič jih je pospremil na njihovi poti skozi Hrvaško, Bosno in Hercegovino ter Primorje.

Tržačani so imeli v soboto svoj prvi koncert v Zagrebu, v mednarodnem mladinskem naselju delovnih brigad.

Na poti proti Bosni so obiskali številne spomenike NOB, na Kozari pa priredili drugi koncert partizanskih, borbenih pesmi in pesmi različnih narodov. Nadaljnja pot jih je vodila skozi bosanske in hercegovske partizanske kraje ter ob jadranski obali nazaj v Trst.

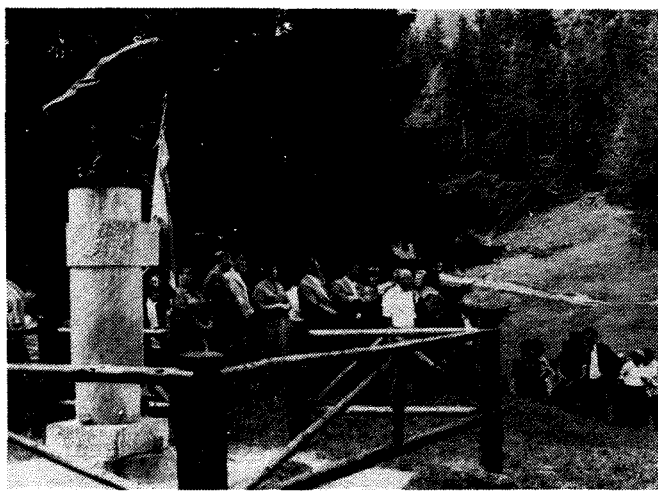
Tržaške goste je na njihovi poti vodil predsednik deželne odbora ANPI Federico Vincenti.

Mežaklja nemo priča

Prvi most, nato drugi in tretji, so bili razstreljeni... požrla jih je tema.

»Roman, eden od udeležencev prve partizanske akcije (1. avgusta 1941) v Mostah pri Žirovnici rad ponovi besede: »O, če ljudi bi ne bilo pri nas, ljudi, ki ne ubogajo na vsak ukaz...«

Letos, prvega avgusta, so se zbrali nekdanji borci in krajani ob proslavi občinskega praznika občine Jesenice na Obranci, kjer so se znova prebudili spomini na tisti čas v letu 1941. Svečanosti ob

vznožju Mežaklje sta med drugimi prisostvovala tovariša Franc Leskošek-Luka in Miha Marinko. Na proslavi se je zbralo tudi šest od sedmih se živ večih borcev jeseniške Cankarjeve čete.

Skromen spomenik na Obranci priča o junaštvu Jeseniške čete, o prvih dveh padlih borcih Ferdu Korenu in Viktorju Arzenšku... Slavje na Obranci je bilo nadvse slovesno!

Foto in tekst:
Marjan Ciglić

Po sledih pisma

Kam s tovarišem?

Pred dnevi je prispela v uredništvo dopisnica, do roba popisana in v naglici. Fani Ambroževa nas je vabila, naj pridemo k njim domov, da nam bo povedala resnično zgodbo o borcu, o tem, kako 65-letna ženica popolnoma sama neguje na smrt bolnega, na posteljo vezanega moža.

V Krinski ulici v Ljubljani so bloki še iz tistih časov, ko so jih zidali v ravni vrsti, drugega za drugim in ne prav visoko. Pred bloki se bohoti zelenje, s katerim so stanovalci kar uspešno razbili monotonijo ulice.

Pozvonim pri Ambroževih v prvem nadstropju zatemnjenega stopnišča. Nihče ne pride odpret, čeprav prihaja iz stanovanja zvok oddaljenega pokašljevanja. Stopim na dvorišče, kjer sem ob prihodu opazila sve ženici, ki obešata perilo. Prav Fani Ambroževa je stala sredi trave in se stegovala k vrvi, obešajoč velike rjuhe. Predstaviva se, nato pa mi z vzdihom pojasni, da je tako s perilom in pranjem ter obešanjem vsak dan.

»Pa stopiva raje gor. Le nekoliko tiše bova morali govoriti, da ne vznemiriva bolnika.«

Kuhinja je prijetna, v njej prijazna »kredenca« iz prejšnjih časov. Še preden mi začne gospodinja pripovedovati svojo zgodbo, že slutim, za kaj gre. Bolnik, borec, neozdravljivo bolan, leži doma, neguje ga žena. »Nikoli v življenju ni bil bolan, nikoli ni potreboval ne pomoči ne zdravnika, pa vidite, na starost se vse po svoje obrne. Bil je planski direktor v Tobačni tovarni; že pred vojno je delal tam. Med vojno je bil tudi tam zaposlen in je obenem delal za osvobodilno fronto...«

Na steni opazim fotografijo klenega možaka v Švejkovi uniformi. Fani Ambroževa mi pojasni, da je to njen mož v kostumu, ko je nekoč igral Švejka. Poleg so še številne fotolepljenke Viktorja Ambroža, med kupom cigaret, s cigaro v roki... Moral je biti vesel možak.

Viktorju Ambrožu je danes 72 let, je bolnik, vezan na posteljo. Mar zanj ni moč najti postelje, ne v bolnišnici in ne v katerem od bližnjih domov? »Ne morem reči, da so me čisto neprizadeto poslušali, ko sem se obračala za pomoč k zdravnikom, socialni službi in na zvezo borcev. A kaj, še danes je Viktor doma. Predlagali so mi, naj ga dam v dom v Kamniku, a glejte, jaz sem stara, štirideset let sva živela skupaj, pa bi težko potovala pogosto iz Ljubljane v Kamnik. Potem sem poskusila na Bokalcih. Sama sem odšla tja, jim razložila svojo stisko. Dejali so, da prostora za Viktorja ni in, da jih pred mano že cela vrsta čaka. Tudi patronažna sestra je prišla. Bila je prijazna a kaj, ko je njena služba taka, da lahko pride le enkrat dnevno, jaz pa moram bolnika predstavljati trikrat do štirikrat na dan.

Tudi v bolnišnico smo ga že odpeljali, vendar le preko vikenda, ko je nek drug bolnik lahko odšel domov. Tam so ga res strokovno negovali in uredili, potem pa spet vrnil domov. Veste, kar dobro pokojnino ima moj mož, vso bi lahko dali za dom. Jaz bi se že znašla. Pa kaže, da niti to ne pomaga. Bojim se, da mi bo ponoči padel s postelje in ga ne bom mogla več sama dvigniti...«

Tako je pripovedovala Fani Ambroževa o svoji stiski. Drobna ženica ne jadikuje in ne joka, a breme, ki ga prenaša z nego hudo bolnega moža, ji je postalo resnično pretežko, začela se je spravevati, kdo bi ji lahko še pomagal. Na mizo sredi kuhinje je položila odlikovanji – orden zaslug za narod s srebrno zvezdo ter priznanje OF (KO SZDL Kolezija), odlikovanji, ki bolnemu Viktorju ta hip nič ne pomagata, vsekakor pa sprožata vprašanje, ali resnično ni mogoče najti prostora zanj v domu ali kateri od zdravstvenih ustanov?

Bojana Žokalj-Jesih

Štirinajstega avgusta bo minilo 35 let, od kar je na Tujem grmu pri Jančah padel partizan Tine Poglajen-Blisk. Tistega dne so »raztrganci« in gestapo ob pomoči policije iz Litije in Kresnice na področju Janč, Kresniškega vrha in Velike Štange nastavili več zased. Namerali so prestreči aktiviste OF, ki so prišli politično delovat na ta teren, kurirje TV, ki so vzdrževali zvezo med vodstvom NOB na Štajerskem in vodstvom NOB za Slovenijo, ki je bilo na Dolenjskem, in patroljo Zasavskega bataljona, ki je delovala na območju med reko Savo in nemško-italijansko mejo. Njihov drugi načrt pa je bil nadaljevati aretacije sodelavcev OF, in s tem razbiti organizacijo OF na širšem območju litijskega okrožja. Blisk je bil ena prvih žrtev v tej akciji. Vest o njihovi smrti je boleče odjeknila med prebivalstvom, ki je sodelovalo z NOB, zlasti še med borci Zasavskega bataljona, kateremu je pripadal.

Kalila ga je težka mladost

Tine Poglajen se je rodil leta 1922 v narodno zavedni družini Franca in Ivane Poglajen na Grbinu pri Litiji. Oče Franc, cestni delavec, je preživljal štirinajst člansko družino, zato je bila potrebna skromnost in varčnost, da so otroci imeli kruh in prišli do poklica. Tine se je v kmetijski zadruzi v Smartnem izučil za trgovskega pomočnika in po končani učni dobi ostal tam zaposlen. Ker je zelo rad telovadil, se je vključil v Društvo slovenskih fantov in deklet v Smartnem. Bil je bister, izredno živahen in družaben, zato je bil priljubljen in zaželen v vsaki družbi. Zaradi naprednih misli in izjav pa je kmalu prišel v spor s klerikalnim vodjem društva, kaplanom Francem Starmanom, aktivnim propagandistom nazadnjaških idej, posebno protikomunističnih. Mladi in poštene fantje kaplanovim idejam niso nasedali. Namesto da bi ga poslušali, so odhajali v naravo na izlete in razgovore. Spoznavali so, da osvajačna vojna Hitlerjeve Nemčije predstavlja resno nevarnost tudi za Jugoslavijo. Med njimi je bil tudi Tine, zato ni čudno, da se je ob napadu Nemčije na Jugoslavijo javil med vojaške prostovoljce, ki so se zbirali v Smartnem. Zaradi slabe vojaške organiziranosti in brez pravega vodstva so se prostovoljci kmalu razočarani razšli.

Aktiven od prvih dni okupacije

Kot v mnogih narodno zavednih ljudeh je tudi v Tinetu tlela mržnja do okupatorja in do vsega, kar mu je služilo pri osvajanju in potujčevanju domovine. Zato je razumljivo, da se je Tine takoj po kapitulaciji jugoslovanske vojske in po prihodu okupatorjev povezal z enako mislečimi ljudmi in se vključil v osvobodilno gibanje. Ko se je avgusta 1941 vrnil iz vojnega ujetništva brat Franci, ki se je povezal z organizacijo OF v Ljubljani, mu je bil Tine v veliko oporo. Tine je zbiral okrog sebe svoje vrst-

Vojno je dočakal pripravljen

Vsa Poglajenova družina je ves čas vojne tesno sodelovala z narodnoosvobodilnim gibanjem. V NOV je bilo sedem sinov, dva od njih, Tine in Drago, sta padla kot partizana. Oče in mati sta bila s petimi otroki v taborišču. Sin Franc, danes generalpolkovnik, je nosilec partizanske spomenice 1941 in narodni heroj.

nike in z njimi začel izvajati razne propagandne in manjše sabotažne akcije, kot je pisanje in trosenje parol proti okupatorju, uničevanje cestnih napisov in kažipotov itd, ki so, čeprav drobne, razburjale okupatorja in njegove privržence.

Zelo zavzeto je Tine zbiral razno orožje in drug vojaški material, ki so ga odvrgli jugoslovanski vojaki pri umiku. Pomagali so mu njegovi zaupni prijatelji, med njimi brat Slavko, Albin Jesenšek in Jože Bučar, oba iz Jelše. Precej orožja in municije so skrbno zavili in zakopali v zapuščen rov nad Zagorico. Večino tega so potem oddali borcem Revirske čete ter 1. in 2. štajerskemu bataljonu. Zaradi hudih sankcij, ki jih je objavil okupator proti vsem, ki so hranili orožje in vojaško opremo, je bilo tako delo izredno tvegano, toda za partizane zelo koristno.

Na sestanku novembra 1941 v Jelši, ko je bila ustanovljena Narodna zaščita za Smartno in Kostrevaško dolino, je med drugimi sodeloval tudi Tine. Že 1. decembra 1941 zvečer je skupina te Narodne zaščite, ki so jo sestavljali Tine, Albin Jesenšek in Jože Bučar, obesila na smreko na Ustju jugoslovanske zastavo kot znak praznika »Ujedinjenja«. Zastavo je obesil Tine prav na vrh smreke. O tem dogodku je občinski komisar v Smartnem inž. Oto Sterzelba poročal političnemu komisarju v Kamnik: ... »Med tem ko je bilo prebivalstvo popolnoma mirno, je neodgovorni element v noči na 1. december 1941 izobesil jugoslovansko zastavo, dolgo približno en meter, široko približno 50 cm, na smreko, ki stoji na prostoru bivšega sokolskega društva. Žandarmerija jo je odstranila, storilca pa ni mogla odkriti« ...

Čeprav je v poročilu občinskega komisarja navedeno, da so prebivalci ostali popolnoma mirni, je ta dogodek pri mnogih povzročil tiho, a veselo vznemirjenje, posebno ker okupatorju ni uspelo odkriti storilca.

Ob nameravanem prehodu 2. štajerskega bataljona iz Dolenjske na Štajersko 24. decembra 1941 je bil Tine vključen v skupino Narodne zaščite, ki naj bi napadla okupatorjevi postojanki v Smartnem in Litiji. Ker pa se je moral bataljon po znani bitki z Nemci na Tisju vrniti čez mejo na Dolenjsko, je akcija odpadla. Tine je še naprej vzdrževal zveze z bataljonom in aktivisti OF na Dolenjskem, zato je moral večkrat čez nemško-italijansko mejo.

Aretirani mnogi aktivisti OF

Aprila 1942. leta je gestapo litijske izpostave aretiriral več političnih aktivistov OF, med njimi Jožeta Mohorka in Stanka Knausa iz Save ter Viktorja Potokarja in Toneta Smuka iz spodnjega Loga pri Litiji. Kmalu po tej aretaciji sta bila Franc Gorenc in Franc Poglajen opozorjena na nevarnost aretacije. Postala sta previdnejša. Sedmega maja 1942 so v jutranjih urah prišli na dom Poglajenovih litijski orožniki. Vprašali so za Franca Poglajena. Javil se jim je oče Franc, ki so ga brez vsakih vprašanj in pojasnil odpeljali v zapore Begunje. Ko so ga naslednji dan zaslišali, so ugotovili pomoto. Namesto očeta bi morali aretirati sina Franca. Pomoto so sporočili v Litijo in zahtevali, na aretirajo sina Franca. Bilo pa je že prepozno, saj je sin, ki ni stanoval doma, že zvedel, da so aretirali očeta in je takoj zapustil začasno stanovanje ter se skril. Ko je naslednji dan, 9. maja 1942, prišel ponj gestapo, ga ni več našel. Z bratom Tinom sta odšla k Francu Gorencu na Grbin, da bi ga opozorila na nevarnost. Ko sta se približevala Gorenčevi hiši, so z druge strani prihajali orožniki. Ker je bila megla, sta se jim srečno ognila, Franca Gorenc pa so ujeli in ga odpeljali v begunjske zapore. Franc in Tine Poglajen sta odhitela na javko v Jelšo, od tam pa Franc s kurirjem Ilijem, ki je bil tedaj na javki, v 2. grupo

odredov, Tine pa k partizanom v Mokronoško četo. Oče Franc Poglajen se je vrnil iz begunjskih zaporov šele sredi junija 1942.

Navidezna mobilizacija v partizanske vrste

Ob ustanovitvi proletarskega bataljona Tone Tomšič je bil Tine, tedaj že partizan Blisk, dodeljen temu bataljonu. Kot priden, discipliniran in hraber borec je bil kmalu sprejet v SKOJ. V bojih te brigade pri Pijavi gorici je bil v začetku novembra 1942 ranjen v glavo. Hudo ranjen in izčrpan je 11. novembra 1942 prišel domov na zdravljenje. Isti dan je, prvič po odhodu med partizane, prišel domov tudi brat Franc, tedaj z imenom Kranjc-komandant Zasavskega bataljona. Z njim sta prišla Vera Šlander-Lojzka in Polde Eberle-Jamski, (sekretarka PK SKOJ za Štajersko in sekretar Litijskega okrožja), da bi skupaj vzpostavila tesnejše sodelovanje z aktivisti OF in mladine v Litiji. Kranjc je preko aktivistov OF iz Litije poskrbel, da je k Blisku prišel zdravnik dr. Polde Ukmar iz Litije in nudil potrebno pomoč.

Po odhodu bratov Franca in Tineta med partizane sta prevzela njeno vlogo brata Drago in Slavko, ki sta bila povezana z aktivisti OF v Litiji. Skupaj z njimi sta sodelovala v navedeni »mobilizaciji« fantov – prostovoljcev v

partizane, ki jih je okupator hotel mobilizirati v svojo vojsko. Za pomoč v tej akciji je v nedeljo, 10. januarja 1943 zvečer prišla skupina borcev iz Zasavskega bataljona. Z litijskimi aktivisti se je razdelila v več skupin in v eni od teh je sodeloval za silo ozdravljeni Blisk. V Litiji na desnem bregu Save in okolici so skupnine zbrale dvanajst fantov, ki so odšli v Zasavski bataljon. Enaka akcija je potekala tedaj po vsem litijskem okrožju.

Tako množičen odhod fantov med partizane namesto v nemško vojsko, je okupatorja zelo presenetil. Pospešil je iskanje sodelavcev OF. Močno osumljena je bila Poglajenova družina. Že naslednji večer, 12. januarja 1943, se je pri Poglajenovih oglasilo dvanajst gestapovcev. Obkrožili so hišo, dva od njih pa sta prišla v hišo in vprašala za sina Draga. Blisk, ki je malo prej prišel v hišo, je v zadnjem trenutku skočil skozi okno in med presenečenimi gestapovci pobegnil. Kljub močnemu streljanju se je srečno umaknil in se skril pod sosedov kozolec. Naslednji večer je odšel v Zavrstnik k Pavlu Planinšku in k Petjetovim in od tu naprej v Zasavski bataljon. Gestapovci so razočarani odšli, čeprav tedaj še niso vedeli, da jim je pred nosom ušel obojen partizan Blisk, ampak so bili prepričani, da jim je ušel Drago Poglajen. Že čez nekaj ur so se vrnili, preoblečeni v civilne obleke. Izdajali so se za partizane, ki iščejo zvezo z Zasavskim bataljonom. Domači jim niso nasedli. Skrili so Bliskovo bluzo in čevlje, ki jih je pustil ob begu. Začeli so jih zasliševati, preiskali so hišo in grozili z ustrelitvijo. Okrog polnoči so odšli, domačim pa ukazali, da ne sme nihče iz hiše. Naslednji dan so spet prišli in aretirali sina Slavka. Odvedli so ga v Litijo, od tam pa takoj v delavno taborišče v Nemčiji. Tudi njemu se je pozneje posrečilo dobiti zvezo z osvobodilnim gibanjem v Italiji in se je v Gravin priključil partizanom 5. prekomorske brigade.

Brat Drago je bil o tem, da ga išče gestapo, pravočasno obveščen. Skril se je pri kmetu Francu Lindnerju v Litiji in 14. januarja 1943 tudi on odšel v Zasavski bataljon. S ponovnim odhodom Bliska in Draga med partizane in z aretacijo Slavka pa se pri Poglajenovih sodelovanje z OF ni končalo. Ostali so zvesti sodelavci, aktivisti in kurirji, čeprav so bili povsod zasledovani. Že 9. julija 1943 so Nemci aretirali Poglajenovo mamo Ivano. Zaprli so

jo v litijskih zaporih, jo zasliševali in pretepali. Končno so se odločili, da bodo Poglajenovo družino izselili. Sedemnajstega julija 1943 so ob polnoči prišli gestapovci in orožniki s kamionom. Naložili so očeta Franca in otroke Mimo, Jožeta, Janeza, Petra, Stanko in Darko, le Venetu je uspelo pobegniti in se priključiti Zasavskemu bataljonu. V litijskem zaporu so pridružili še mamo. Odpeljali so jih v Sentvid nad Ljubljano in Goričane pri Medvodah, od tam pa v taborišče Rotenfeld am Mein. Vrnili so se po osvoboditvi. Iz taborišča je 1. novembra 1943 pobegnil sin Jože in se priključil borcem Dolenjskega odreda.

Le nekaj dni je bil komandir patrolje

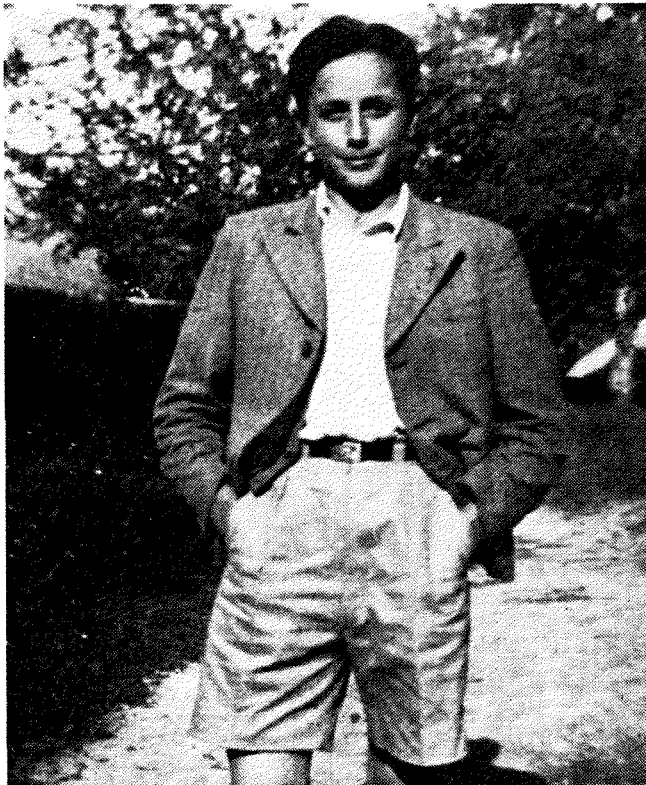
Blisk se je po prihodu v Zasavski bataljon izkazal kot hraber in discipliniran borec. Zaradi bojnih izkušenj, ki jih je dobil v bojih Tomšičeve brigade na Dolenjskem je kmalu postal vodnik in nato komandir čete. Sprejet je bil tudi v KP. V začetku avgusta 1943 ga je štab bataljona poslal za komandirja patrolje Zasavskega bataljona, ki je patroljirala na terenu med reko Savo in nemško-italijansko mejo. Na svoji novi dolžnosti pa je bil le nekaj dni. Štirinajstega avgusta 1943 zvečer je odšel z Jožetom Goršetom, Ivanom Vgantom in Janezom Petjetom-Jovanom na sestanek z aktivisti in obveščevalci na Sitarjevec nad Litijo. Raztrganci in gestapo iz Litije so pripravili zasedo ob poti, ki pelje iz Janč na Tuji grm. Ko je patrolja stopila iz gozda na čistino, je zaropotalo iz avtomatskega orožja, vmes pa so pokale ročne bombe (v patrolji sta samo Blisk in Jovan ime a puško). Trije borci so se razbežali, Blisk pa je obležal smrtno ranjen. Zgodaj zjutraj so ga morali Suštarjevi iz Tujega grma pokopati na kraju kjer je padel. Že čez nekaj ur so ga morali odkopati in očistiti, da so ga lahko gestapovci slikali in mu vzeli prstne odtise. Nato so ga morali pokopati na istem kraju.

Po tem dogodku so raztrganci in gestapo naredili v okolici Janč preiskave. Aretili so tudi Suštarjevo Minko in jo zaprli, ker so sumili, da je povezana s partizani.

★

Po končani vojni je bilo ugotovljeno, da so v zasedi, v kateri je padel Blisk, sodelovali nekateri znani raztrganci, med njimi nekaj domačinov. V sodnem aktu okrožnega sodišča K 958/45 proti obtoženemu Jakobu Brumnu, pripadniku gestapa v Litiji, so zapisana imena: Andrej Rovaneš iz Leskovic pri Smartnem, Jožef Dolinar, Alojzij Kalupsky, Jakob Brumen, Matija Potočnik, Drago Muler, Rudolf Martinc, neki Božič ter Manfreda. Pozneje sta bila ugotovljena še Peregrin Breznik in Janko Skubic iz Štangarskih poljan. Večina teh je že med vojno, nekateri pa po vojni prejeli zasluženo kazn zaradi zločinskih del zoper lasten narod.

Janez Petje-Jovan

Tine Poglajen-Blisk

Turobno jutro, deževno popoldne vse tja do večera. Po jutru se dan spozna, pravijo. Minula sredo ni bila na Gorenjskem v ničemer podobna poletju, dolgemu vročemu poletju, kot smo včasih imenovali dni v juliju in avgustu. Dež je pršel izpod nizkih oblakov tako, da so žlebovi streh komaj sproti odvajali vodo, ki je že silila preko robov. Tam od Vrat pa je pihal tudi močan veter. Skupina gostov hotela Triglav se je posedla v avtobus, ki jih je popeljal na izlet v sosednjo Italijo.

V hotelu in okoli njega je vse mirno. Kdo bi si upal kaliti mir, tega spokojnega dopoldneva. Počakam do kosila, ko so stopnišča in hodniki, ki vodijo do jedilnice, po zajtrku prvič oživel.

Kmalu po kosilu že sedim v družbi, tam v sosednji sobi, Angele Kramarjeve, Zofke Martinčičeve in Tončke Hartmanove. Angela in Tončka sta z Viča, Zofka pa živi prav na pragu Ljubljane v Smartnem, nedaleč od Novih Jarš v občini Moste-Polje. Kramljamo o življenju, delu, načrtih in spominih, ki ostanejo v človeku vse do konca življenja.

Grenki spomini na mlada leta

ANGELA KRAMAR: »Gledam to našo mladino. Spomini mi nehoté uhajajo nazaj. Naša mladost je bila trda, garaška. Veliko dela, malo kruha. Vseeno je bilo lepo. Saj je človeku že dovolj samo da je mlad, pa mu je lepo.

Mladim, vse to kar danes imajo, iz srca privoščim. To je tudi sestavni del napredka, pa vendar menim, da bi bilo prav več pisati o tem, kako težko smo včasih živeli in se prebijali iz dneva v dan. Da bi znala naša mladina vse to bolj ceniti, ne pa zgolj misliti, da tako pač mora biti.

Tu v Mojstrani sem skupaj z možem, kamor sva prišla na počitnice na predlog krajevene organizacije ZB. Moža je kap in mojo pomoč potrebuje na vsakem koraku. Zaposlen je bil pri ljubljanski »Utensiliji«. Od tam je odšel tudi v zasluženi pokoj. Veste, pa se nam tako dobro zdi, ko ga sleherni leto tam okoli novega leta obiščejo njegovi sodelavci. Tudi počitniško hišico, ki jo ima ta kolektiv nekje ob morju, nam sleherni leto ponudijo, vendar se jim zahvaliva za pozornost. Planine in gorski zrak ter krajši sprehodi v naravo, vsaj tako se nama zdi, hitreje vračajo zgubljene moči in zdravje.

V naši krajevni skupnosti Kolezija je že vrsta ostarelih ljudi, ki so nujno potrebni tuje pomoči in nege. Mnogi med njimi že nestrpnost pričakujejo, kdaj bodo končno že pričeli z gradnjo doma za ostarele občane, kajti lokacija na Koleziji je že določena, denar je menda tudi že na voljo. Le ena

Počitniško kramljanje v Mojstrani. Sleherni član ZB bi moral na oddih. Mojstrana vas vabi

Za vsako bolezen raste zdravilna zel

ANGELA KRAMAR

ZOFKA MARTINČIČ

TONČKA HARTMAN

stanovanjska hiša je tista ovira, ki zadržuje gradnjo.

Nad čem sem se nazadnje razjezila? No, v bolnišnici je bilo! Spraševala sem po moževem zdravju, kjer se je zdravil zaradi kapi pa sem bila morda le nekoliko preveč radovedna so me kar na hitro potolažili, češ, saj je že dosti star! No, kaj bi pa vi dejali na to? Je mar človek, če je star 80 let res samo še za na Žale?!«

Prvič, pa vendar ne zadnjič

ZOFKA MARTINČIČ: »Na predlog občinskega

odbora ZZB sem letos prvič na takem dopustu. Zdaj, ko sem tu v Mojstrani že dobrih deset dni in sem spoznala prave vrednote tovrstnega okrevanja, menim, da bi moral sleherni borec ali aktivist vsako leto na tak oddih. Moram reči, da sem se težko odločila, vendar zdaj mi ni žal.

Slišim, da borčevske organizacije v Sloveniji predlagajo veliko svojih članov za okrevanje, vendar se marsikdo takemu počitku odpove. Tudi v naši krajevni skupnosti Smartno, kjer sem bila še do pred petimi leti tajnik krajevene organizacije ZB, smo imeli take primere.

Živim v krajevni skupnosti, ki se lahko pohvali z vrsto pomembnih pridobitev za krajane. Potem ko smo uspeli asfaltirati celo nekatere stranske poti, zgraditi dom občanov, dobiti telefonsko celico in že skoraj dograditi rekreacijski center, bi nujno potrebovali še nekakšen potrošniški center, da ne bi bili s preskrbo z živili odvisni od trgovin, ki so daleč zunaj naše krajevene skupnosti.

Čas najhitreje celi rane, briše spomine. Pa vendar nekateri spomini ostanejo v človeku vtisnjeni za vedno. Marsikaterega dogodka med zadnjo vojno viхро se Zofka Martinčičeva do potankosti spo-

minja, saj je kot mlada tatarska delavka vedela marsikaj, bila je izdana, odpeljali so jo v zapore, vrnila se je domov in kmalu so jo spet odpeljali na prisilno delo.

»Boli me, zares ne boli, pravi Martinčičeva,« ko vidim mnoge, ki niso za NOB storili prav ničesar in se sedaj bohotijo z neizmernim bogastvom. Komisije za ugotavljanje izvora premoženja so sicer takoj na začetku dobro zastavile svoje delo, pozneje pa je to nekako zvođenelo in zopet gre vse po starem. Menim, če so bile komisije že na delu, naj bi svoje naloge opravile do konca.

Kaj storiti, da bi mladi bolje poznali našo zgodovino, smo v svetu KS, kjer sem že deset let, veliko govorili. Po svojih močeh si sicer prizadevamo, vendar to je očitno premalo. Mnogi mladi v naši krajevni skupnosti verjetno niti ne vedo, da smo bili onkraj žice, ki je obdajala Ljubljano in nedaleč od Save, ki je pomenila takratno nemško mejo. Toda mi mladi se nismo menili ne za žico ne za Savo. Pošta in vse ostalo je vedno prišlo ob pravem času v prave roke. Ne trdim, da današnja mladina ne bi bila tega sposobna. To ne! Saj so mladi že sedaj veliko bolj iznajdljivi kot mi prej, vendar kljub vsemu menim, da bi morali mladi le nekoliko bolje poznati naš narodnoosvobodilni boj!«

Delo na tujem – nuja ali pohlep po denarju

TONČKA HARTMAN: »Cela armada Jugoslovancev dela na tujem. Pa se včasih vprašujem, če so res prav vsi morali s trebihom za kruhom ali jih je na tuje vodilo še kaj drugega. Zakaj naši ljudje na tujem lahko primejo za vsako delo brez sramu, doma pa izbirajo in izbirajo predno se odločijo. Pa še to! Če bi pri nas tako delali kot v tujini in tako gledali na vsak dinar, kot na marko ali pfennig, bi tudi pri nas lahko veliko zaslužili. Sicer pa, kdor še trdi, da nam je slabo, temu zares ni pomoči in ni vreden, da živi med nami.

Še pred leti sem bila v Rožni dolini predsednica vojaških vojnih invalidov. Vse bolne smo obiskovali in se zadržali z njimi v toplem prijateljskem pogovoru. No, s takimi srečanji še sedaj nadaljujemo in prav bi morda bilo, da bi se tem srečanjem pridružili še pionirji ali mladinci!«

Zares prijetno počutje!

Čeprav je bil hotel Triglav v Mojstrani prvotno namenjen zgolj okrevanju članov ZB, so bili minuli teden povečini hotel-ski gostje iz sosednjih republik. Tistih, ki so prišli na pobudo in predlog borčevske organizacije, bi lahko preštel na prste ene roke.

Kljub čemernemu vrenju pa je bilo razpoloženje gostov v hotelu zares prijetno in tovariško. Sleherni med njimi ob slovesu obljubi, da se prihodnje leto zagotovo spet vidijo! Dobra postrežba, hrana in številne možnosti za krajše ali daljše izlete, sodijo k dobremu počutju gostov. Sicer pa si nekateri rajši nabirajo novih moči ob rekah ali jezih, v hribih ali ob morju in se tako držijo stare modrosti, da prav za vsako bolezen raste zdravilna zel, samo najti jo je treba!

Tone Urbas

Mati je najlepša beseda

»Zmeraj so se znali postaviti za svoje pravice, Podražani!«

Ana Bratož, rojena Trošt. Kot da bi za njo ne bilo devet križev in ne poti, zaznamovane s trpljenjem. Skromna in tiha, pa vendar odločna in samozavestna. Je moč dobila v tej neenakopravni življenjski borbi? ... In vrt, kjer se pogovarjava, poln cvetja in zelenja, oprane ga v dežju, daje srečanju mir, ki je spominu blazilo.

»Ste že slišali tisto pesem o Špartancih?« vpraša. Domovinska pesem je to in večkrat jo je pripovedovala svojim fantom.

Beseda se ne zatika in kitice, ki jih je kar za šopek, si lahko podajajo roko. Komajda uspej ujeti eno izmed njih. Tisto: »kakor skale v boju stali, radi so življenje dali, branit dom in venec svoj«.

Sedem otrok je povila Bratoževa mama. Francelna, Cirila, Anico, Hinka, Lada, Jožeta, Pavla. »Anica je umrla stara pet let in Pavelček je bil revček, kap ga je, čisto majčkenega.«

Ni bilo lahko, kajne, Bratoževa mama? Mož Franc je bil na fronti prve svetovne vojne dolga štiri leta. Ostali ste sami, s petnajstmesečnim Francijem in sedem dni starim Cirilom. »Še sem živ,« je pisal, »kdaj se bomo videli, ne vem.« Doberdob, slovenskih fantov grob, je preživel. In pri Verdunu ga je, sedemindvajsetletnega, plin. Dva brata vam je pobrala ta prekleta vojna. Dobro se še spominjate, kako sta se poslavljala od doma. Tisto pesem sta pela: »Le zvoni sv. Mohorja zvon, jaz tebe več slišal ne bom.«

Misli poromajo v Podrago pri Vipavi, kjer se je rodila. Tam v hrib nad dolično Močilnika je prslonjena.

Druge svetovne vojne se še bolj spominja:

Tu, v tej hiši, v Ljubljani na Podmilščakovi ulici 41, so živeli. Že devetnajstoenainštiridesetega so se fantje zbirali, se dogovarjali. Hinko, Lado... Vedela je, zakaj se borijo. Tudi sama se je. In mož Franc. Na pošti, kjer je delal, je bil organiziran. Po policijski uri so skočili skozi okno in vzela jih je noč. »Pri oknu sem čakala, dokler se niso vrnili.«

Prišel je 28. junija 1942. Racija. Hinka in Francelj-

ANA TROŠT-BRATOŽ

na so vzeli. Franceljna so izpustili. V glavnem so bili študentje. Pri Verdu so partizani napadli vlak in v gozdu je ostal njen fant. Hinko. »Ciril pa je bil v nemškem vojnem ujetništvu vso vojno.«

In kako je bilo, ko ste Hinka prvič obiskali?

Kar peš jo je mahnila, tja v vas Stajh pri Igu. Jedli so sladko zelje, krompir, meso. Najraje bi kar ostala, jim kuhala. Okiju, tako je bilo Hinkovo partizansko ime, je rekla, da je ponosna nanj. »Ne le nanj, na vse fante, ki se borijo za svobodo!« In nič kaj prijazen dan ni bil. K neurju se je pripravljalo in ko se je vračala, se je razbesnela prava nevihta. Da o granatah, ki so padale, niti ne govori.

»Ruža in Angelca, kurirki, sta me peljali gor.«

In prvi dan svobode?

Lepo je bilo, lepo. Oki je pritekel. »Kje je mama?« je zavpil na dvorišču in spustil rafal.

In po vojni?

Dobro je bilo in vedno bolje je. »Kdor kaj potoži in pogodrnja, ta...« se razjezi Bratoževa mama. »Mi, ki smo se mučili in trdo delali, znamo ceniti.«

Že sva pri praznovanju rojstnega dne. »Devetdeset let je dolga doba,« se navihano nasmehne.

In s ponosom pove, da se je pet njenih sinov srečalo z Abrahamom. Francelj pred petnajstimi leti in letos zadnji, Jože. Pa

deset vnukov ima, osem pravnukov. Z otožnim hrepenenjem se misli povrnejo v devetnajstodvainšestdeseto leto, ko sta z možem Francem praznovala zlato poroko. »Oki nas je peljal na Ku-rešček.« Veselo je bilo, praznično.

»Deset let je, kar smo ga izgubili, ata.«

Drugače je Ana Bratož vesela in zadovoljna. Sinovi so dobri in snahe tudi. Živi pri najstarejšemu sinu. Moči jo ne zapušča. Še marsikaj postori po hiši in še nekaj let nazaj je kuhala. Veliko bere. Delo, Dnevnik. Gleda filme in posluša glasbo, najraje operno, pa domače pesmi. In TV 15 ima skrbno shranjen.

»Življenje me je utrdilo, življenje.«

Predstavniki ZB Stadion so ji prišli prvi čestitat, pa sosedje in ondan Šercerjevci.

Bratoževa mama vstane in hiti brskati po predalih. Je kaj pozabila? Kaj neki bi rada povedala? Že je v rokah sobotna priloga Dela z dne, 13. maja 1978 in v njej naslov, z velikimi črkami napisan: »Zmeraj so se znali postaviti za svoje pravice, Podražani!« In Ana Bratož je Podražanka.

Še so spomini. Kartice, ki jih je pisal Franc. Na pragu tega stoletja. Mlada sta bila in rada sta se imela. In papir, orumenel, mi pokaže. Hinko je v šoli napisal: »Mati je najlepša beseda. Čista kot najčistejši drag kamen je samo materina beseda.« Lado pa: »Rad bi ti poklonil kak dar. Toda majhen sem še in ne morem ga kupiti. Sprejmi to cvetlico kot znak mojega najglobljega spoštovanja in iskrene otroške vdano-sti.«

Ob slovesu mi Ana Bratož stisne v roke zavitek bombonov. »Pridne otroke sem imela, saj so tudi zdaj,« reče. »Ponosna sem nanje.«

Vzgojili ste jih tako, Bratoževa mama.

Milena Štrajnar
Foto: Brane Božič

Tovariši radiotelegrafskega tečaja, javite se!

Prosim tovariše, ki so bili na prvem oziroma drugem radiotelegrafskem tečaju leta 1945 v Ljubljani za Bežigradom v šoli na Jami. Iščem pričo – priče, ki se spominja – spominjajo eksplozije na železniški postaji v Ljubljani 8. junija 1945. Takrat sem bila hudo poškodovana v hrbtnico in dobila poškodbo mehurja in seveda živčni pretres. Posebno prosim tovariša bolničarja takratnega tečaja, ki me je spremljal pri prevozu v vojaško in civilno bolnišnico, kakor tudi vse druge tovariše, ki se kakorkoli spominjajo tega dogodka in ki so mi pomagali pri prenosu iz stavbe v bolnišnico.

Metka Bolha
Fabijanov 47
Ljubljana

Srečanje borcev iz partizanskih delavnic

Borce partizanskih delavnic iz Starih žag: raditehnične 99 D, orožarske, mehanične, čevljarke in krojaške delavnice vabimo, da se udeležijo prvega skupnega prijateljskega srečanja, ki bo 19. 8. 1978 v Dolenjskih Toplicah.

Pričetek srečanja ob 9. uri.

Ob 11. uri kulturni program.

Prevoz iz Dolenjskih Toplic v Stare žage zagotovljen.

Iniciativni odbor partizanskih delavnic

V četrtek – na Rašici

Občinski odbor ZZB NOV Kamnik vabi (na predlog uredništva TV-15) Mirka Jermana, Albina Vengusta-Hrasta, Avgusta Vidmarja, Staneta Žerovnika-Miška, Franca Zupanciča-Marjana, Franca Avblja-Lojka, Dominana Bizjaka-Adama, Ivana Pirše-Rastka, Cveta Novaka, Mirka Podbevška-Lada, Jožeta Jerasa in Franca Hribarja-Lovra na pogovor ob 37-letnici ustanovitve Kamniškega bataljona.

Srečali se bomo v četrtek, 17. avgusta 1978. ob 10. uri v gostilni Knez na Rašici.

Vabljeni!

Izlet »Po poteh Prekomorskih brigad«

Odbor Prve prekomorske brigade v Novi Gorici vabi na 6-dnevni izlet borce prekomorskih in drugih enot NOV ter svojce padlih v prekomorskih enotah z družinskimi člani.

Potuje se z avtobusi na relaciji: Nova Gorica-Rijeka, Knin-Split-Dubrovnik-Tjentište-Mostar-Sarajevo-Drvar-Jajce-Banja Luka-Kozara-Zagreb-Ljubljana-Nova Gorica z ogledom mesta kninske, stonske, širokobreške, mostarske, drvarske in bihaške borbe ter drugih znamenitosti v imenovanih krajih.

V ceni 2100 din na osebo je vračunan prevoz, prenočišče, zajtrk in večerja.

Rok prijave je 20. avgust 1978 z vplačilom navedenega zneska na ZZB NOV Nova Gorica, Kidričeva 9.

Odhod iz Nove Gorice je 3. september 1978 ob 5.00 uri z avtobusne postaje Nova Gorica, vrnitev 8. septembra zvečer.

Program izleta s podrobnim opisom je na občinskih odborih ZZB NOV primorskih občin in pri KO ZZB NOV občine Nova Gorica.

Dodatne informacije lahko dobite ali svoje želje sporočite na naslov: Jože Blažič, Nova Gorica, Cankarjeva 28, telefon 065-23-562.

Odbor Prve prekomorske brigade

Iščem tri tovarišice

Bilo je leta 1943 na železniški postaji, kjer sem tudi delal, v Beljaku in bil sem aktivist našega boja. Izdan sem bil in bežal sem – na prvi vlak, ki je vozil za Jesenice, saj so me že iskali. V vagonu so me tri tovarišice – povedal sem jim, da me išče gestapo – skrile in mi tako omogočile vrnitev v Slovenijo, kjer sem nadaljeval boj za svobodo.

Prosim, da se mi javijo na naslov: Franc Gale, Sattnerjeva 19B, 61000 Ljubljana.

Na devetdeseti rojstni dan so Bratožovo mamo obiskali tudi Šercerjevci

Svetle in temne plati knjižničarstva v radovljiški občini

Koliko beremo

Matična knjižnica Anton Tomaž Linhart v Radovljici, ki združuje petnajst krajevnih knjižnic v radovljiški občini, sodi že več let po oceni republiške matične službe za knjižničarstvo med najboljše organizirane v Sloveniji. Tako laskavo oceno so radovljiški knjižničarji tudi zaslužili, saj imajo za seboj več kot pet let vztrajnega dela in prizadevanj, da bi vsakemu občanu od pionirčka do delavca in upokojenca ponudili dobro knjigo čimbliže njegovega doma.

Skrajnim in nesebičnim naporom štirih in v zadnjem letu petih poklicnih delavk ter osmim honorarnim izposojevalkam gre zahvala, da so si pridobili izredno veliko rednih bralcev, ki letno preberejo več kot 80.000 knjig. Omembe vreden je tudi podatek, da že nekaj let pridobivajo stalne članke knjižnice v vseh krajih občine, ki plačujejo letno članarino za neomejeno število izposojenih knjig. Njihovo število se giba od 3500 do 3600 rednih članov različne izobrazbene, starostne in poklicne sestave.

Ob pomoči Kulturne skupnosti, občinske skupščine in nekaterih delovnih kolektivov so v zadnjih letih povsem ali delno obnovili in opremili več knjižničnih prostorov, med drugim matično knjižnico v Radovljici, krajevne knjižnice v Begunjah, na Bledu, v Gorjah, Kropi, Mošnjah, v Zasi- pu. Vse to pa na žalost ne zadostuje izredno velikim zahtevam in potrebam bralcev. Še vedno je precej knjižnic v nepri- merenih prostorih, kar zelo otežuje poslovanje

knjižničarjev, pa tudi obisk bralcev.

Prostori, zlasti pa vsakoletne višje cene knjig, so največji problem, ki pesti knjižničarje. Če ni ustreznih prostorov in dovolj širokega izbora najnovejših knjig, tudi obisk in izposoja ne more naraščati v skladu z vse zahtevnejšimi potrebami in bralnimi navadami občanov. Knjige vedno bolj iščejo bralci zaradi strokovnega in idejnopolitičnega izobraževanja. Vse bolj se tudi pozna izostreni okus in zahteva po kvalitetni leposlovni literatu- ri in po raznih revijah.

Po podatkih za letošnje prvo polletje je kljub težavam, s katerimi se srečujejo v knjižnicah, izpo- soja knjig v občini nara- sla za dobrih 6 odstotkov. V tem obdobju so izposo- dili že 45.372 knjig, od teh samo v Radovljici čez 20.000, na Bledu čez 10.500, v Lescah 2286, v Begunjah blizu 1600, oko- li 1500 v Bohinjski Bistri- ci, v Zgornjih Gorjah 1400, v Kropi 1233, v Zasi- pu več kot 1100, nekaj manj v Spodnjih Gorjah itd.

V okviru akcije Komu- nista so letos delavci ma- tične knjižnice v sodelo- vanju s komitejem ZK pripravili aprila lepo ure- jeno in dobro obiskano knjižno razstavo z deli slovenskih strokovnja- kov z različnih področij znanosti in tehnike, v ju- niyu pa v počastitev 11. kongresa ZKJ razstavo družboslovne literature z grafičnimi prikazi o raz- voju knjižničarstva v ob- čini. Obe razstavi sta ime- li velik propagandni po- men za uveljavljanje knji- ge v vseh okoljih, zlasti v združenem delu v krajev- nih skupnostih.

Razen za odrasle bralce knjižnica skrbi tudi za pridobivanje mladih lju- biteljev lepe knjige in naj- mlajših za poučne slika- nice. Pomladi je matična služba pripravila posebne knjižnične ure za učence osnovnih šol, organizirali pa so tudi obisk ciciba- nov, ki so jim pokazali pe- stri izbor slikanic in otro- ških knjig.

Manj spodbudno kot veliko zanimanje za knji- go in organizacijska ure- jenost knjižnic je dejstvo, da kljub večjemu deležu, ki ga za knjižničarstvo

odmerja Kulturna skup- nost Radovljica, denarja za nakup vse bolj pri- manjkuje. To že močno ogroža kvaliteten izbor in obseg knjižnega fonda, ki že postopoma stagnira. Medtem ko je že lani zna- šala poprečna cena knjige 120 din, se zaradi podraži- tev obeta, da bo cena še višja, kar bo imelo za po- sledico zmanjšan nakup novih izvodov knjig. Knjiga pomeni knjižnici prav toliko kot šoli učila ali tovarni surovine, zato so pri uresničevanju za- stavljenih planov v okvi- ru srednjeročnih razvoj- nih načrtov te dejavnosti knjižničarji vseskozi pred nerešljivim problemom, kako bi približali stanje knjižnega fonda spreje- tim slovenskim bibliote- karskim normativom, ki določajo nakup ene knji- ge na pet prebivalcev letno.

Naštete težave bo že ta- koj po počitnicah obrav- navala Kulturna skup- nost Radovljica, ki ji bo skušala ob podpori druž- benopolitičnih organiza- cij kar najbolj zadovoljivo rešiti.

Jošt Role

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BEL

Brigadirjeva knjižica

Center za mladinske delovne akcije pri republiški konferenci ZSMS je izdal in za- ložil osemdeset strani obsegajočo Brigadir- jevo knjižnico majhnega formata. V prvem delu je prikazana zgodovina mladinskih delovnih akcij, ki so se začele že med naro- dnoosvobodilno vojno, ko so mladinci ob- delovali polja in spravljali pridelke, nosili orožje in ranjence ter drugo. Tem so sledile mladinske delovne akcije pri obnovi poru- šene domovine. Po letu 1952 je nastalo za- tišje in prve večje delovne akcije so se spet začele leta 1958 z gradnjo avtoceste brat- stva in enotnosti med Beogradom in Gev- gelijo ter Ljubljano in Zagrebom. Od ta- krat naprej je število zveznih, republiških in lokalnih mladinskih delovnih akcij moč- no naraslo, postale pa so tudi dobra šola samoupravljanja.

Drugi del brigadirjeve knjižnice govori o organiziranosti mladinskih delovnih akcij, o pravilih, organizaciji dela in življenja, tekmovanjih in rezultatih, telesni kulturi in kulturi, itd. Dodane so še številne naj- bolj pete brigadirske pesmi iz vseh delov domovine. Knjižica ima še beležke, kjer si lahko brigadir zapiše naslove svojih prija- teljev ter druge zapiske.

Brigadirjevo knjižico je uredil Gorazd Marinček, opremil Andrej Habič, fotografir- je pa je prispeval Tone Stojko.

Milan Vogel

Obiščite partizansko Pohorje

Januarja letos so bili na Osankarici odpr- ti novi razstavní prostori, v katerih je pred- stavljeno partizansko gibanje severnega dela Slovenije v letih 1941 do 1945. Od prejšnje stalne razstave se sedanja razliku- je v tem, da poleg herojskega 1. pohorske- ga bataljona, ki je v celoti padel 8. januarja 1943, prikazuje tudi NOB po tem dogodku. Število obiskovalcev našega partizan- skega Pohorja, ki se pridejo poklonit pad- lim žrtvam narašča. Med njimi je vedno več obiskovalcev iz drugih republik, ki vi- soko cenijo naš narodnoosvobodilni boj. To so zapisali tudi v spominsko knjigo ob srečanju rezervnih vojaških starešin 3. juli- ja letos na Osankarici. Mnogi tovariši, ki jih je združila vojna, so ostali tesno povezani še danes.

Zadnjo nedeljo v juliju je bojišče Pohor- skega bataljona in muzej na Osankarici obiskal pevski zbor 14. divizije iz Doliča. V Razstavnih prostorih so zapeli nekaj parti- zanskih pesmi, pred muzejem pa pesem 14. divizije. Obiskovalci so bili nad njihovim petjem navdušeni in so v spominsko knji- go zapisali: »Do smrti je služil vaš glas, pogumno ste zrli v gotovi pogin-in večna zahvala vam bodi.«

Vsem tistim, ki želijo obiskati muzej na Osankarici in bojišče 1. pohorskega bata- ljona, pa sporočamo, da je v času sezone muzej odprt vsak dan razen ponedeljka od 8. do 18. ure. Vodenje po razstavi je organi- zirano vsako soboto in nedeljo, za prej pri- javljene skupine pa organizirata občinski odbor ZZB NOV in muzej NOB v Maribo- ru vodstvo tudi druge dneve.

Milan Ivanuš-Vencelj

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BEL

Mit, ki opozarja

Goebbelsov dnevnik tudi v knjižni izdaji

Po tem, ko je najdba in objava sklepnega dela Goebbelso- vega vojnega dnevnika lani močno odjeknila skoraj v vsej Zahodni Evropi, je ta pred kratkim izšel pri neki ameriški založbi tudi v knjižni obliki. Ob uvodni besedi Hughja Tre- vorja-Roperja, znanega publicista in strokovnjaka za naci- stično zgodovino, predstavlja ta del dnevnika najbolj kritične tedne med februarjem in aprilom leta 1945, torej čas, ko je tretji rajh doživljal najtežje udarce.

»Človek se mora včasih kar čuditi, kam vse to pelje,« je na primer zapisal Goebbels v enem svojih zadnjih zapiskov. »Vojna se očitno že bliža svojemu koncu. Blaznost, ki so jo sovražniki vsilili človeštvu, je že prekoračila svoj višek. V vsem svetu je zapustila samo občutek sramu in gnusa. Per- verzna koalicija med plutokracijo in boljševizmom je tik pred zlomom. Še enkrat jurišajo armade sovražnih sil zoper naše obrambne okope in za njimi se peni od jeze in jih ščuva mednarodno židovstvo, ki noče miru, ampak hoče doseči svoj peklenški cilj: uničenje sveta. A vse bo zaman. Bog bo Luciferja, kakor že tolikokrat, kadar je stal tik pred vrati oblasti nad vsemi ljudstvi, spet vrgel nazaj v prepad, iz kate- rega je prišel, in mož z zares enkratno veličino, z brezprimer- nim pogumom in s stanovitnostjo, ki dviguje srca in jih pretresa, bo pri tem njegovo orodje...«

Za razliko od teh vrstic, je dr. Goebbels svoj vsakdanji dnevnik navadno začel s suhoparnim povzetkom vojaških poročil. Pri tem je trmoglavo pretvarjal dejstva in jih spretno prilagajal svoji propagandistični doktrini. Nato je pregledal časopisje. Na nemajhno presenečenje svojih sodelavcev je presenetljivo dobro poznal celo sovražno časopisje, med dru- gim zlasti časopise Londona, New Yorka in celo Moskve. Vendar si je, kot nadalje piše Newsweek, v svojem obupnem stremljenju za »dobrimi novicami« od vsega tega marsikaj namenoma napačno razlagal. Pri tem je vzbujal vtis kritika, ki razsoja o mučnem in dvomljivem položaju, v katerem se je

znašla Nemčija, a je vedno znova prihajal do nelogičnega, toda tolažilnega sklepa, da bo Nemčija na koncu vendarle dobila vojno. Nekoliko se je opogumil tudi ob svarjenju proti »svetovni boljševiški grožnji« v Hearstovih časopisih. »Ob- seg posnemanja naših teorij v teh časopisih je naravnost presenetljiv,« je zapisal.

Vendar je po drugi strani povsem pravilno napovedal spre- membe v sovražnem taboru neposredno ob koncu vojne: med drugim tudi Churchillov padec in neugoden odmev v ameriški javnosti po nesprejemljivih Rooseveltovih koncesijah Stalinu na Jaltski konferenci. Pri tem je že videl prve »klice« hladne vojne, pa čeprav se je zavedal, da je sam ne bo doživel.

Zavedajoč se, da je rajh že povsem pri kraju s svojimi močmi, je upal v »čudežne rešitve,« ki naj bi spremenile razmerje na vojaškem in političnem prizorišču: neposredna nesoglasja med posameznimi zavezniki ali nenaden padec tega ali onega njihovega vodje. Tolažbo je iskal tudi v prete- klosti, pri čemer je Führerjevo usodo primerjal z »živo kopijo Carlylovega Friderika Velikega.«

Pozno v marcu se je skupaj s Hitlerjem sprehajal po parku rajhovskih pisarn, kjer so dokončno pripravljali bunker, v katerem bodo nacistični veljaki preživeli svoje zadnje dni. Hitlerja je skušal pripraviti do tega, da bi po dolgem času spet spregovoril nemškemu ljudstvu. O tem je Goebbels zapisal: »Čutim dolžnost, da prepričam Führerja, da končno dá javno svoje priznanje nemškemu ljudstvu za njegovo trdo življenje in smrtni boj. Že nekajkrat sem ga skušal prepričati, da bi tudi samo petnajst minut njegovega govora po radiu povsem zadostovalo.«

Do tega Hitlerjevega govora, še ene izmed Goebbelsovih »čudežnih rešitev«, ni nikoli prišlo, pa čeprav cele strani Goebbelsovega dnevnika kažejo na obupne poskuse, da bi se to uresničilo.

Branko Vrhovec

ŽIROVNICA

Prizadevna lovska družina

Lovci LD »Stol« v povorki

Že vrsto let deluje v žirovniškem področju lovska družina »Stol«. Njeni člani so bili med prvimi, ki so dali pobudo, da bi skrbeli za okolico spominskih obeležij NOB na področju njihovih lovskih revirjev. Zaradi bližine državne meje sodelujejo lovci tudi zelo dobro z graničarji tega področja.

Lovci lovskega revirja LD »Stol« se vsako leto polnoštevno udeležujejo proslavi in spominskih svečanosti na področju svoje krajevne skupnosti. Tako kot že vrsto let, so se tudi letos udeležili povorke ob krajevnem prazniku – povorke do spomenika 29 ustrelenim talcem v Mostah.

BRANKO BLENKUŠ

LJUBLJANA

Priprave na proslavo v Metliki

Že konec junija je bila v Ljubljani razširjena seja odbora borcev vojaškega šolstva NOV in POS. Na seji so razpravljali o dosežanjem delu odbora in komisij, sprejeli program dela za dve leti ter se dogovorili o nadaljnjem delu v zvezi s pripravami na proslavo 35-letnice ustanovitve oficerške šole Glavnega štaba Slovenije NOV in POS in 37-letnice vojaškega šolstva NOV in POS, ki bo tretjega septembra v Metliki skupaj s proslavo petnajste Belokranjske brigade.

Predsednik komisije, ki skrbi za priprave na proslavo je generalpodpolkovnik Branko Jerič, predlog programa pa je podal profesor Cveto Budkovič.

Program proslave v Metliki predvideva vrsto umetniških nastopov – od partizanskega pevskega zbora, do recitatorskih in solističnih pevskih nastopov. V pripravah na proslavo so tudi predvideli, da bi kulturni program, ki naj bi bil izvajan na sami proslavi, izvajalci prenesli tudi v druge kraje, kjer je med vojno delovala oficerška šola.

Vsi, ki kakorkoli sodelujejo v pripravah na proslavo v Metliki, so se že večkrat sestali (tako tudi dvakrat v Metliki) da bi bilo vse potrebno kar najprej in najbolje nared.

Na seji v Ljubljani so člani odbora borcev vojaškega šolstva NOV in POS poslušali in sprejeli še poročilo komisije za pripravo monografije o vojaškem šolstvu NOV in POS. Komisija je že določila za pisca te monografije Stanka Petelina, ta čas pa je že v pripravi osnutek programa, oziroma vsebine te publikacije. Na koncu seje so sprejeli še nekatere kadrovske spremembe in dopolnitve odbora, ker so nekateri člani prosili za razrešnico zaradi bolezni.

BRANKO BLENKUŠ

SLOVENJ GRADEC

Srečanje invalidov

Zaradi uspešnejšega delovanja, povezovanja in organizacije društva invalidov v Slovenj Gradcu prirejajo vsako leto izlete za svoje člane.

Zadnje srečanje je bilo namenjeno v prvi vrsti težkim in nepokretnim invalidom. Obiskali so Kotlje pod Uršljo goro, rojstni kraj Lovra Kuharja-Prežihovega Voranca.

Po prijetnem kosilu v gostilni pri Toniju je zapel še slovenjegraški invalidski pevski zbor, ki jim je sledila peterica članov družine Breznik iz Pameč ter invalidski glasbeni ansambel.

Nastopajočim in vodstvu društva gre vsa pohvala za uspešno izvedeni program pa tudi ves izlet.

ADOLF ANKON

TOLMIN

»Oj, Dražgoše! Same slavne Termopile vam ne segajo niti do kolen«

Ta dva stavka sta se mi utrnili v spominu, ko sem preteklo nedeljo v Tolminu vstopal v avtobus, kjer je že sedelo 49 nekdanjih borcev, bork in aktivistov NOB. Mestna organizacija ZZB je v počastitev dneva vstaje slovenskega naroda organizirala enodnevni izlet v Dražgoše, Begunje, na Ljubelj in v Škofjo Loko.

Dražgoše, Begunje, Ljubelj...

Ta tri imena krajev so z velikimi črkami zapisana v zgodovini NOB. Znana so vsakemu borcu in aktivistu, vsakemu starcu pa tudi mladincu. Tudi turistom, ki obiskujejo naše kraje, so dobro znana.

Partizansko razpoloženi smo se odpeljali po Baški grapi proti Petrovem brdu in dalje po Selški dolini proti Zelezniku. Z nami je bil tudi 89 letni Jože Cvek iz Leskovce nad Baško grapo, ki se rad spominja dogodkov iz NOB, kjer je tudi sam sodeloval. Med vožnjo je profesor Janez Dolenc po mikrofonu seznanjal udeležence izleta s pomembnejšimi dogodki med NOB v Baški grapi ter z življenjem prebivalstva v tem delu Primorske. Enako je nadaljeval z razlago zgodovine NOB v Selški dolini – v Zeleznikih, nato v Škofji Loki, Begunjah, na Ljubelju in drugih krajih ob poti.

V Dražgoše smo prispeli ob 8. uri ter se po krajšem oddihu in okreplili podali k spomeniku. Tam nas je že čakal nekdanji udeleženec Dražgoške bitke, upokojeni podpolkovnik Franc Čopi-Borutin, ki je bil tudi prvi komandir Tolminske čete ob ustanovitvi Gregorčičevega bataljona nad Ozeljanom v Vipavski dolini (v začetku avgusta leta 1942). Tovariš Borutin je domačin iz Čezsoče v tolminski občini.

Vsi zbrani smo z enominutnim molkom počastili spomin na vse, ki počivajo v skupni grobnici pod spomenikom v Dražgošah, delegacija pa je pred spomenik položila šopek rdečih nageljnov.

Spomnil sem se besed dr. Mihe Potočnika, ki je ob tretji obletnici Dražgoške bitke v Partizanskem dnevniku (12. 1. 1945) zapisal: »Se bodo stale Dražgoše. Lepše in toplejše bo sijalo sonce med prijazne domove, polne delovnih rok in smeha prešerne mladine... In pozni rodovi srečnih Slovencev ter silnih ljudi iz daljnih krajev bodo romali pobožno v ta kraj, na katerem je čudovit narod – do takrat hlapec in postrešček – v smrtni stiski zdvižanega časa našel samega sebe...«

Naslednji postanek so imeli tolminski izletniki na Ljubelju, kjer je bila od leta 1943 do 1945 podružnica taborišča Mauthausen. Po ogledu spomenika in kraja, kjer je bilo včasih taborišče, so se izletniki odpeljali v Begunje. Tam so med drugim postali pred pretresljivim napisom vklesanim v bel marmor sredi doline Drage.

*V tem gorskem svetu,
kjer so v letih zlih
pobijali može, otroke, žene,
je danes mir –
a dasi ves je tih –
morilce toži in slavi umorjene.*

Tudi obisk v begunjskih zaporih je udeležence izleta pretresel in jim s številnimi napisi na stenah samih živo govoril o neomajnosti tistih, ki so bili tam zaprti ter o njihovem preziru do podivjanega okupatorja.

Na povratku čez Vršič v dolino Soče se je oglasila še partizanska pesem. Tudi 89 letni Jože Cvek je pel!

Ta izlet bo še dolgo odmeval v pogovorih udeležencev izleta.

Foto in tekst: ANDREJ PAGON-OGAREV

Tolminski borci in aktivisti pred spomenikom internancem na Ljubelju

BEGUNJE

Odkritje spominskega obeležja

Ob odkritju spominskega obeležja Koroškemu odredu pri Begunjah, sredi doline Drage

Foto: BRANKO BLENKUŠ

Ob prazniku obmejnih enot...

Dan obmejnih enot JLA, 15. avgust, ki je izbran z ukazom vrhovnega komandanta tovariša Tita leta 1945, v spomin na ustanovitev prvih treh brigad KNOJ, postaja vse bolj praznik vseh naših delovnih ljudi in občanov. Prisrčne vezi, stekane v povojnih letih med prebivalstvom obmejnih krajev in vojniki mejnih enot, so porodile izjemne primere tesnega sodelovanja in medsebojne pomoči – zato ni nič nenavadnega, da so mladi in stari vsakodnevni gostje gostoljubnih čuvarjev meja.

Tudi v teh avgustovskih dneh je tako. Množica mladine, predstavnikov družbenopolitičnih organizacij in delovnih kolektivov se je podala na praznične slovesnosti po karavlah, kjer kot ena složna družina obujajo spomine na pretekle dni in dogodke in se dogovarjajo za nove čvrste oblike vzajemnega sodelovanja.

Na Gorenjskem so stiki z graničarji še posebno prisrčni, kar dokazuje tudi veliko število delovnih kolektivov, ki so prevzeli pokroviteljstvo nad posameznimi karavli. Že vrsto let, poudarjajo na poveljstvu obmejnih enot, imajo posebno pristne odnose z Železarno in Vodovodom Jesenice, Elanom Begunje, Knjigovoznico Radovljica, Pekom in Bombažno predilnico v Trziču, Iskrjo, Planiko in Savo v Kranju... Da ne naštevamo vseh, ki so deležni nedeljene pohvale vojakov in starešin Danila Đuroviča.

Ob prazniku pa se spominjajo tudi težkih trenutkov, ki so jih graničarji prestali, vestno izpolnjujoč svojo nejpomembnejšo in prvenstveno dolžnost – čuvanje naših meja. O tem, kako naporna in odgovorna, pogostokrat tvegana naloga je to, pričajo dramatični trenutki, ki so jih preživeli hrabri vojniki obmejnih enot. Domo-vini so darovali svoja življenja tudi številni fantje v uniformah graničarja iz vseh krajev domovine.

Na Gorenjskem se ob letošnjem prazniku spominjajo štirih vojakov, ki so žrtvovali svoja mlada življenja. Dva, Veljko Đurevič iz Črne gore in Smajo Taraniš iz Bosne sta 25. marca 1954. leta padla v neposrednem spopadu z okorelimi zlikovci. V meglenem in snežnem meteu na 2099 m visokem Vajnežu v Karavankah sta našla smrt v globokem prepadu. Osem let pozneje, 13. decembra 1962, sta bila opravljajoč patruljno službo za varnost meja na Zelenici zatrpna pod snežnim plazom Ostoja Plavšič iz Bosne in Branislav Todorov iz Vojvodine.

Mladina in graničarji Gorenjske so vsem štirim junakom 12. avgusta na teh krajih v znak trajnega spomina in hvaležnosti svečano odkrili spominske plošče.

JASMINA PANTELIČ

PEČE

Šlandrova MDB iz Domžal

V letošnji delovni akciji »Peče 78« so delovali v organizaciji OK ZSMS Domžale tudi mladinci mladinske delovne brigade Slavka Šlandra iz Domžal.

V juliju so gradili 1870 m dolgo traso vodovoda. V brigadi je bilo 96 brigadirjev, med katerimi je bilo tudi pet predstavnikov iz pobratenih krajevnih skupnosti iz Hrvaške.

Mladim je pri delu precej nagajalo vreme in pa skalnat teren, ki ga je bilo treba pogosto minirati.

Med samo delovno akcijo so brigadirji (poprečna starost je dosegala 16,2 let) pridno družbenopolitično delali, se vključevali v delo interesnih dejavnosti, poslušali predavanja od varnosti pri delu do higijene... Skozi vso delovno akcijo je tekla tečaj prve pomoči, ki se je nadaljeval s tečajem za voznike motornih vozil. Tudi obrambni dan, ki so ga organizirali ob dnevu borca, je imenitno uspel.

Med brigadirji je bilo kar 24 deklet, zvečine osnovnošolske mladine.

Foto: MARJAN GARBAJS

PODGORCI

V spomin na padle krajane

V Podgorcih v ormoški občini so nadvse slovesno proslavili svoj krajevni praznik, ki jih spominja na množičen odhod mož in fantov v partizane v avgustu leta 1944.

Ob tej priložnosti so v Podgorcih odkrili tri metre visok obelisk, delo arhitekta Dušana Dukanoviča iz Ljubljane. Na spomeniku je vklesanih 18 imen borcev NOV in žrtev za svobodo iz KS Podgorci. Varstvo nad spomenikom je prevzela osnovna šola v Podgorcih.

Ob otvoritvi spomenika so mladinci mladinske organizacije iz Podgorcev izvedli tudi recital.

Slovesnosti ob krajevnem prazniku so se med drugim udeležili borci, mladina, krajani pa tudi delegacija ZB NOV in mladine iz pobratene KS Podunavci iz SR Srbije. Krajevni praznik je še slovesneje izvenel ob otvoritvi dva in pol kilometra asfaltiranega cestišča.

FRANJO HOVNIK

CERKNICA

Članice ZZB NOV Cerknice na izletu v Kočevju

Občine Cerknica, Kočevje in Ribnica so v sosesčini. Ljudje se med seboj in po krajih poznajo, ali pa tudi ne. Prometna in gospodarska povezanost je med temi občinami še dokaj slabo razvita. Da bi se čimbolje spoznali s sosednimi kraji in ljudmi, so člani in članice ZZB NOV iz Cerknice pred nedavnim organizirali izlet v Ribnico in Kočevje, kjer jih je sprejel član občinske konference ZZB NOV Kočevje. Ogledali so si mesto, Seškov dom, muzej.

Iz Kočevja jih je pot vodila še v Glažuto in Jelenov žleb ter skozi Loški potok nazaj proti domu.

Cerkiški borci so bili z izletom zadovoljni, so pa pripominjali, da bi bilo potrebnih več takih izletov ter da bi bil podoben izlet (po podobni poti) še prijetnejši po novi cesti Žimarice–Nova vas (ki je še v gradnji).

PETER ŠOBAR

ZAPOTOK

Praznovali so krajevni praznik

Za minuli praznik dneva vstaje slovenskega naroda so v Zapotoku na Mokrcu odkrili lepo urejen spomenik v gozdu nedaleč od šole, kjer so v dnevih roške ofenzive italijanski fašistični okupatorji s pomočjo domačih izdajalcev ustrelili 15 talcev iz Zapotoka in okoliških vasi. Bilo je to 22. in 23. julija leta 1942. Dve žrtvi so ubili Črnorokci leta 1944.

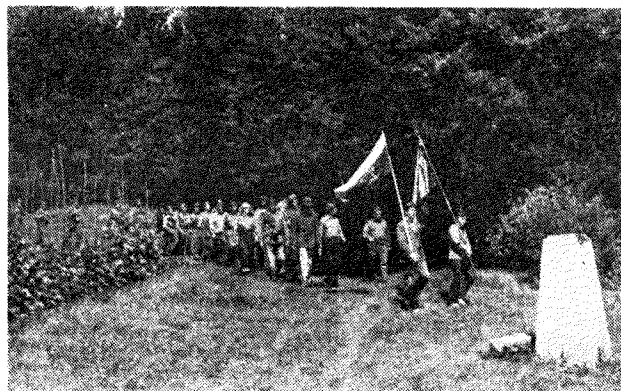
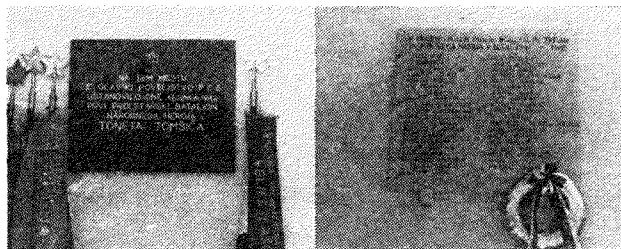
Istega dne je bilo odkrito tudi spominsko obeležje na šoli v spomin na delovanje kurirske postaje TV 10 A, ki je delovala na mokrškem območju med leti 1942 in 1944. O pomenu kurirskih zvez med NOV je spregovoril zbranim Ludvik Golob.

Na procelju zapotoške šole sta poleg novoodkrite spominske plošče še dve obeležji: prvo je tam v spomin na ustanovitev Tomšičevega bataljona (21. 6. 1942) in drugo v spomin padlim borcem in žrtvam fašizma med NOB iz Zapotoka in Visokega.

Ob prazniku se je v Zapotoku zbralo večje število borcev in aktivistov, ki so med vojno delovali na mokrškem vojnem področju. Prišli pa so tudi predstavniki borčevskih organizacij iz sosednjih krajevnih skupnosti s prapori, predstavniki kurirjev, družbenopolitičnih organizacij iz sosednjih KS ter občine Ljubljana Vič-Rudnik, mladina in vaščani. Mladinska pohodna enota iz Zapotoka je ob tej priložnosti izvedla vojaško vajo.

Po kulturnem programu so za dober partizanski golaž poskrbeli lovci in vojaki.

STEFAN VIRAG

Na procelju zapotoške šole se je prejšnjima spominskima obeležjema pridružilo še novo, mladi pohodniki pa so praznik počastili z izvedbo vojaške vaje.

GROSUPLJE

Rezervni vojaški starešine iz Banja Luke na obisku v Grosuplju

Letošnje, že osmo srečanje ZRVS je bilo letos v SR Sloveniji. Bilo je na dan borca, ne le simbolično na ta datum, ampak kot nadaljevanje slavne revolucije in narodnoosvobodilne borbe, bratstva in enotnosti ter izmenjave delovnih izkušenj.

Občinska organizacija ZRVS Grosuplje je sprejela na prijateljski obisk goste, tovariše delegate iz vseh republik SFRJ. Sprejem gostov je bil v motelu Turist Grosuplje, po krajšem pogovoru in pozdravljanju pa so se skupine gostov napotile na področja občin gostiteljic tradicionalnega srečanja ZRVS Jugoslavije.

ZRVS Grosuplje in družbenopolitične organizacije grosupljske občine so imele v gosteh rezervne vojaške starešine iz banjaluške regije, oziroma 54 njihovih delegatov.

Banjaluške goste so Grosupeljčani sprejeli na Turjaku, kjer jih je v imenu KS Turjak pozdravil predsednik te krajevnne skupnosti. Po zakuski in ogledu gradu jim je o zgodovini gradu spregovoril član predsedstva ZRVS Edo Gale.

Gostje so si na obisku ogledali še Taborsko jamo, obeležja NOB, in Polzevo. Na Polzevem so gostje prisostvovali odkritju spominske plošče Tomšičevemu bataljonu, govorom dobrodošlice in sprejemu v hotelu Polzevo. Naslednjega dne se je banjaluška delegacija pridružila srečanju »Bratstva in enotnosti« na Dobropolju.

FRANC ZUPANČIČ

GRIŽE

Zadnje priprave na praznovanje

V krajevni skupnosti Griže potekajo zadnje priprave na proslavo krajevnega praznika, ki bo 26. avgusta ob 14.30 v Spodnjih Grižah. Po otvoritvi asfaltne ceste bodo zbrani krenili na kraj prireditve. Predvideno je, da bodo planinci, lovci in člani ZRVS krenili proti prireditvenemu prostoru od posameznih okoliških gorskih kmetij tako, kot so to delali borci, ko so se leta 1941 zbirali v Savinjsko, Trboveljsko in Pohorsko četo.

Ob občinskem prazniku bodo odkrili spominsko obeležje na kraju, od koder je krenil 1. Štajerski bataljon na Brežiški pohod.

OO ZZB NOV Žalec in KO ZB Griže pričakujeta, da se bodo ob tej priložnosti zbrali vsi preživeli borci in aktivisti tega področja, predvsem pa želijo, da bi se zbralo 8 preživelih borcev, udeležencev Brežiškega pohoda. Žal naslovi vseh teh tovarišev niso znani, zato naj jih pozovemo tudi po tej poti, če bi kakorkoli ne prejeli vabila na pravi naslov.

FRANC JEŽOVNIK

KOMEN NAD PLIBERKOM

Boleči spomini treh koroških bork

Na Komnu nad Pliberkom so pred nedavnim ponovno odkrili spomenik dvanajstim partizanskim kurirjem, ki so jih esesovci zverinsko pobili pri bližnjem kmetu Apovniku 12. oktobra leta 1944. Bilo je to v času, ko je bil na pohodu proti Koroški Severnokoroški bataljon. Med številnimi nekdanjimi borci so se tistega dne znašle tudi tri nekdanje borke, ki so se borile v tukajšnjih partizanskih enotah.

Zora Rus-Zupančičeva ter sestra Slavka Ivančič-Mivšek in Mara Ivanšek-Vesničar, so ob tej priložnosti obudile spomine:

»Septembra, leta 1944 smo se zbrali pri kmetu Haderlapu v Koprivni. Ne spominjam se natančno datuma, po strojili so nas in med vsemi izbrali borce za sestavo novega bataljona, ki je dobil ime »Severnokoroški«. Dobili smo nalogo, da prebremo Dravo in odrinemo na Svinško planino. Brez odlašanja smo krenili skozi temne koroške gozdove na pot, ki nas je med drugim vodila preko Tople (tam so se nam pridružili trije partizani, poslani iz glavnega štaba). V Strojni nad Prevaljami smo nekaj dni čakali na zvezo.

V noči med 14. in 15. oktobrom smo nekje pri Žvabeku z gumijastim čolnom srečno preveslali preko Drave. Trajalo je kar dobre štiri ure, preden so kurirji prepeljali vseh osemdeset borcev. Med prevozom se je slišalo le zlovešče šumenje vode. Čoln, ki naj bi ga varno skrili, je baje že naslednjega dne izsledila nemška policija. Tudi mi smo naleteli nanjo in vnel se je spopad.

Hude boje so bili tisti čas partizani na Koroškem. Skoro ni minil dan, da bi ne pokalo. Vrste hrabrih borcev so se redčile. Poleg pritiska sovražnika pa so stiskali še huda zima, visok sneg, mraz in lakota. Izdaje so bile pogoste in pogosti so bili tudi juriši skozi sovražne obročje.

Tovarišica Zora je med drugim tudi povedala:

»Proti koncu oktobra leta 1944 sem bila dodeljena za bolničarko Belinovi četi. Pomikali smo se na ozemlje med Vrbskim in Osojskim jezerom. Na Gallingsbergu so nas 7. novembra obkolili oddelki SS policije iz Celovca. Po hudih bojih smo se prebili iz obroča. Osem borcev je padlo.

S komisarjem Matičkom sva se ranjena prebila do nekega sicer nemško govorečega kmeta, kjer so naju obvezali in skrili. Tu sta se nama pridružila še Belin z zmernjenimi nogami in borec Wenig s hudo revmo v nogah. Bilo nas je strah, da bi nas kmet izdal, vendar se to ni zgodilo, kljub temu, da je prav tiste dni prišel na dopust domači sin z ruske fronte. Tam kljub vsemu nismo mogli več ostati, zato smo se neke noči podali skozi noč v neznan. Upali smo, da bomo naleteli na bataljon pa nismo. Malo pred novim letom so Matička in mene našli kurirji Mivškove čete pa tudi Belin in Wenig sta se srečno vrnila. Zopet smo se skupaj bojevali. Januarja, leta 1945 pa nas je sovražnik presenetil na Svinški planini. V prvem navalu je padlo devet borcev, med njimi borec Mitja. Ranjena je bila partizanka Mira iz Železne Kaple. Ker se ni hotela predati Nemcem, so jo ustrelili...»

Slavka in Mara Ivančičevi, sta se tudi bojevali na Koroškem. Že na Tolminskem, od koder sta po rodu, sta bili sodelavki OF. Ob kapitulaciji Italije, ko so Nemci zasedli Primorsko, sta bili supaj s številnimi drugimi krajski aretirani in odpeljani najprej v Videm in nato v Celovec. Tam sta hodili na prisilno delo, kjer sta dobili zvezo z nekim Slovencem, ki jima je pomagal priti k partizanom.

Mara, Slavka in Zora so, čeprav ne več pri najboljšem zdravju, prišle na slovensko Koroško, da bi se srečale z nekdanjimi soborci in tamkajšnjimi kmeti, da bi obujale spomine na tiste, res hude čase. Brez dvoma zgodovina ne bo mogla nikoli izpisati veličine junaštva tistih dni.

FRANJO HOVNIK

Ivan Križman

V Hrušici pri Podgradu smo pokopali Ivana Križmana. Ni bil star še 20 let, ko so ga italijanski fašisti odgnali na otok Sardinijo v kazenski bataljon. Po osvoboditvi tega otoka ni mogel dobiti zveze da bi odšel s prekomorskimi brigadami v domovino. Z ostalimi tovariši je ostal v slovenski četi zavezniške vojske in od tam prišel na otok Korziko nato v Francijo in domovino.

Slavka Krulc

Slavka Krulc se je rodila leta 1921 v Gradišču pri Kozini. V NOG se je vključila v rojstnem kraju, ob razpadu Italije pa je odšla v NOV v Istrsko brigado, kjer je bila bolničarka z ilegalnim imenom Sonja. V NOV je bila vse do osvoboditve. Prejela je dve odlikovanji. Pokopali smo jo v Gradišču.

Ciril Mrakič

Ciril Mrakič se je rodil pred 59 leti v Bovcu. v NOV je vstopil leta 1943 v Soški bataljon, bil je borec v Kosovelovi, Gradnikovi in Vojkovi brigadi. Ob ustanovitvi jurišnega bataljona XXXI. divizije je postal borec tega bataljona. Bil je nosilec več odlikovanj.

Andrej Perše

Maja je umrl Andrej Perše, rojen leta 1893, doma iz Gorenje vasi. Bil je invalid Avstro-ogrske, oče padlega sina in terenski delavec NOB od leta 1944 dalje. Za zasluge je bil odlikovan z medaljo zasluge za narod.

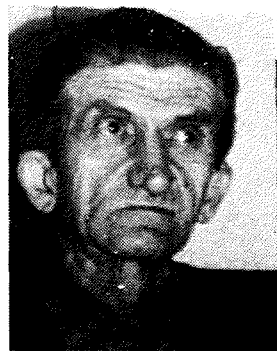
Rudi Mavrič-Moradovič

V Logu pod Mangartom smo pokopali borca, politkomisarja, Rudija Mavriča-Moradoviča, ki se je rodil pred 70 leti. Z NOG se je povezal leta 1942. Leta 1943 se je priključil NOV, kjer se je boril do konca vojne.

Franc Habjan

Aprila letos je nena doma umrl Franc Habjan, ki se je rodil leta 1914 na Ravniku. Za NOG je začel delati s prvimi aktivisti že sredi leta 1941, ter z nekaterimi mladinci odšel v NOV. Leta 1942 so ga Italijani ujeli in zaprli ter obsodili na dosmrtno ječo, katero je prestopal v Castel Franco v Italiji. Domov se je vrnil januarja leta 1944 ter se takoj povezal s terenskim delom. Za svoje zasluge je bil oblikovan.

Ivan Kavs

V vasi Soča je umrl Ivan Kavs delavec in borec. Leta 1943 je vstopil v NOV, najprej v Bazoviško brigado, kasneje pa v Tolminsko-idrijski odred, kjer je dočkal konec vojne. Bil je nosilec orde-na zaslug za narod.

Franc Justin

Na pokopališču v Srednji vasi pri Kropi smo se v začetku letošnjega leta poslovili od Franca Justina. Rodil se je leta 1925 na Spodnji Dobravi. Že leta 1941 so bili vsi izseljeni v Nemčijo in se vrnil leta 1945.

Franc Širca

V Podkrajju smo pokopali Franca Širco, ki se je rodil leta 1897. Leta 1942 se je vključil v OF na terenu in aktivno sodeloval do konca vojne. Za svoje delo je bil odlikovan. Ohranili ga bomo v lepem spominu.

Bogdan Urbar

Pred nedavnim smo se za vedno poslovili od Bogdana Urbarja na pokopališču na Rakeku. Že od mladih let je bil predan proletarskim idejam. Kot pekovski vajenec in pomočnik je čas vojne preživel v Ljubljani, kjer je bil kot skojevec vključen v delo NOV na terenu Ljubljana Center. Po osvoboditvi se je vrnil v svoj rojstni kraj.

Ignac Sila-Nace

Aprila je umrl Ignac Sila-Nace. Rodil se je leta 1907 v Pristavi pri Trebnjem. V začetku leta 1942 se je povezal z OG in kot aktivist bil zadolžen za zvezo s partizanskimi enotami. Ob razpadu Italije je stopil v vrste 5. SNOUB Ivana Cankarja. Bil je intendant topovske baterije in pomočnik intendant 18. divizije. Štirikrat je bil odlikovan. Pokopali smo ga na pokopališču v Trebnjem.

PRAVNA POSVETOVALNICA PRA

Zdravstveno varstvo
voj. invalida

I. L., Podnanos

Vprašanje: V svojem dopisu sprašujete ali morajo tudi vojaški invalidi plačevati zdravstvene usluge in še posebej ali je mogoče doseči priznanje višje stopnje invalidnosti.

Odgovor: V novem sistemu zdravstvenega varstva plačujejo uporabniki doplačila (participacijo) k stroškom za posamezne oblike zdravstvenega varstva. Plačevanja participacije pa so določene kategorije zavarovancev oproščene; med ostalimi tudi vojaški invalidi. Kar pa se tiče povečanja stopnje vojaške invalidnosti oz. spremembe odstotka vojaške invalidnosti, jo je mogoče doseči, če so nastale pri invalidu spremembe, postopek pa je treba sprožiti z zahtevo pri pristojnem občinskem upravnem organu.

Kdaj se lahko
upokojite

F. F., Nova Gorica

Vprašanje: Posebno dobo imate priznано v dvojnem trajanju od oktobra 1944 dalje, določeno dobo pred tem pa imate priznано v enojnem trajanju. Stari ste 52 let in ste 40% vojaški invalid, skupno pa imate 28 let delovne dobe. Zanima vas, kdaj se boste lahko upokojili, koliko vam bodo odbijali in kako se bo izračunala pokojnina.

Odgovor: Ker nimate priznanega dvojnega štetja pred 9. 9. 1943 se boste lahko upokojili šele, ko boste dopolnili starost 60 let, oziroma ko boste dopolnili 40 let pokojninske dobe. Ker to še ne bo tako kmalu, vam glede na slabo zdravstveno stanje, ki ga navajate, preostane le invalidska upokojitev.

Ortopedski
pripomočki

G. I., Ilirska Bistrica

Vprašanje: Ste vojaški vojni invalid in prejemate več vrst ortopedskih pripomočkov. Ker ste bili ranjeni v glavo, ste upravičeni tudi do usnjene kape oz. kučme. Prejšnja leta ste za ortopedske pripomočke dobili naročilnice in ste jih lahko nabavili v katerikoli trgovini. Sedaj pa za nekatere pripomočke dobite denar; tako za kučmo nakažejo 300 din, čeprav stane več kot 600 din in morate razliko pokriti sami. Zanima vas ali je tako prav.

Odgovor: Po pravilniku o oskrbovanju vojaških invalidov s protezami, ortopedskimi in drugimi pripomočki, pomočnimi in sanitarnimi pripravami (Ur. list SFRJ št. 8/77) dobijo upravičenci za pripomočke, ki se ne izdelujejo po meri, pavšalno nadomestilo. Sem spada tudi usnjena kapa, kakršno potrebujete, in je torej s takim načinom plačevanja vse v redu.

Plačevanje
participacije

P. O., Zagorje

Vprašanje: Želite odgovor na vprašanje, v kolikšni meri so borci NOV pred 9. 9. 1943 v pogledu zdravstvene zaštite oproščeni plačila. Ali so oproščeni samo plačila zdravil ali tudi plačila ob pregledih pri zdravnikih specialistih ali še česa drugega?

Odgovor: Borci NOV pred 9. 9. 1943, vojaški invalidi, narodni heroji, imetniki Partizanske spomenice 1941 in še druge kategorije so v celoti oproščeni plačevanja doplačil k stroškom zdravstvenih storitev (participacije). Vsi ti pa bodo morali imeti v zdravstvenih izkaznicah potrjene in overjene oznake o oprostitvah plačila participacije, kar bodo morali urediti pri pristojnih organih najkasneje do 1. 9. 1978.

V dneh od 26. do 30. julija letos je planinska zveza Bosne in Hercegovine organizirala pohod mladih planincev Jugoslavije po slavnih poteh bitke za ranjence od Gornjega Vakufa do Jablanice. Tu se je pred petintridesetimi leti odigrala legendarna bitka na Neretvi. Pohoda se je iz Slovenije udeležilo pet mladih planincev, sicer iz ravninskega dela naše ožje domovine – iz Prekmurja. In tem se je v Gornjem Vakufu pridružilo še petindevetdeset planincev iz Srbije, Makedonije, Hrvatske ter Bosne in Hercegovine. Postavili so platnene strehe v bližini gornjevakufske osemletke in prenočili. Še pred polnočjo je organizator pohoda imenoval štab pohoda ter udeležence razdelil v okviru brigade na tri bataljone.

Prvi bataljon Vilića Guvna

Sončni žarki so posijali na jasno pred osemletko v Gornjem Vakufu in komandant Simeon z Reke je uporabil piščalko, da je zaspance opomnil k vstajanju. Čika Vaso je pri kamionu že z zajemal ko šaril po kotlu s toplim čajem, ki je zaspance do kraja prebudil. Pospravili smo šotore, v nahrbtnike zložili suho hrano ter se po zajtrku zbrali na zbornem mestu. Predstavnik družbenopolitičnih organizacij Gornjega Vakufa je predal komandantu brigade »Bitka za ranjence« zastavo pohoda... In ko se je skozi Gornji Vakuf razlegala pesem iz mladih grl, so nas domačini prijazno pozdravljali. S hiš so plapolale zastave, kajti narodi Bosne in Hercegovine so slavili svoj dan vstaje.

Kolona pohodnikov je zavila v hrib, kjer je lepo urejeno partizansko pokopališče in kjer smo pohodniki položili venec v spomin junakom ter njihov spomin počastili z enominutnim molkom. Zatem je pobudo spet povzel prvi bataljon, kajti krenili smo proti Vilića Guvnu. Med potjo nas je sonce že preproko žgalo in počitek pri prvem večjem izviru vode nam je kar prav prišel.

Na kraj, kjer je postavljeno spominsko obeležje na hude boje partizanov pred odločilnimi bitkami za Makljen in Prozor smo prišli po dvajsetih minutah. To je bilo področje, ki se imenuje Vilića Guvno in po njem je dobil ime naš prvi bataljon. Spominu padlih partizanov smo se oddolžili z enominutnim molkom in šopkom pravkar nabranega planinskega cvetja.

Srečali smo domačine, ki so v dolino po zelo kamnitih in slabih cestah spravljali krmo s planinskih travnikov. S traktorjem je šlo po ozki cesti zelo počasi, a vseeno hitreje kot pred časom z vprežno živino. Skozi naselje

Mladi planinci Jugoslavije po poteh bitke za ranjence

»Prozor nočas mora pasti!«

Mačkovec smo prišli do naslednjega studenca ob poti in kmalu zatem do vasi Pidrži. Tam je trgovec kljub prazniku odprl trgovino, kar se mu je tudi izplačalo. Fohodniki, zlasti fantje, so si žejo gasili s pivom, a dekleta v glavnem s sokovi. In posledica tega je bila ta, da je pesem iz mladih grl zadonela še glasneje in korak je bil hitrejši.

Ura je bila že čez poldne, ko smo pozdravljali domačine v naselju Draševo in čez dobro uro hoda smo prišli do sedla planine Makljen. Na samem sedlu je spomenik padlim partizanom, ki so tu tolkli hude bitke s sovražnikom v boju za osvoboditev Prozora. V bližini sedanjega spomenika se impozantno dviga nova velika skulptura spomenika, ki ga bodo svečano odkrili letos ob dnevu republike. Zbrali smo se v bližini tega novega obeležja in prvoborec ter borec bitke na Neretvi, tovariš Danilo Staka, nam je pripovedoval o slavnih, a težkih dneh bojev narodov in narodnosti Jugoslavije januarja in februarja 1943 v tem delu domovine.

Po nekdanji cesti smo se spustili proti Prozoru. Med potjo smo spet nabirali cvetje, ob cesti pa smo opazili tudi ostanke zadnje vojne – opuščene razbitine tanka. Spust je bil strm in kar hitro, v dvajsetih minutah smo že bili pri občestni tabli z napisom Prozor.

Sredi februarja 1943. leta je v zgodovini jugoslovanskih narodov in narodnosti zapisano: Vrhovni štab s tovarišem Titom na čelu prišel v vasico Ščit, deset kilometrov zahodno od Prozora, odkoder se je pripravljala na napad na mesto v podnožju 1140 m visokega Makljena. Na sam predvečer napada, 16. februarja 1943, je tovariš Tito vodil posvetovanje z vojaškimi komandanti bližnjih partizanskih enot. Takrat je bila dana znana zapoved tovariša Tita: »Prozor nočas mora pasti!« Dne 17. februarja zjutraj je bila trdnjava Prozor osvobodjena. Popolnoma je bila uničena italijanska divizija Murge in prehod za 4000 ranjencev skozi Prozor proti Jablanici je bil zagotovljen.

Planinska transversala PARTIZANSKE BOLNIŠNICE 1943

Planinci Bosne in Hercegovine so se resno lotili uresničitve zamisli poti v spomin revolucije in NOB in tako je bila markirana planinska transversala pod imenom »Partizanske bolnišnice 1943«: Duvno–Blidinje jezero–Zurijska gomila–Veliki Vran–Trebiševo–Velika Ljubiša–Zvidnjača–Zahum–Raduša–Vrh Idovac–Vilića Guvno–Makljen. Dolžina transversale je okrog 130 kilometrov.

Ko bo pripravljena še trasa transversale »Sutjeska«, bodo vse tri skupaj (transverzale Partizanske bolnišnice 1943, »Neretva« in »Sutjeska«) sestavljale transversalo planincev pod skupnim imenom »Transverzala revolucije«.

Drugi bataljon je nosil ime »Makljen«

Pred spominskim obeležjem v Prozoru smo se postrojili in komandant Simeon je predal report o prehojeni poti

ti prvega dne Srečku Reisu – Petici, narodnemu heroju, med NOB komandantom 4. bataljona Prve dalmatinske brigade, ki je februarja 1943 osvobodila Prozor.

Kmalu zatem smo že postavljali platnene strehe na travniku na robu mesta s nekaj več kot dva tisoč prebi-

valci. Vasilije Mijatović (naš »Čika Vasa«) je v kotliču že segreval konzerve in obetala se nam je torej topla večerja. Kilometri pohoda so opravili svoje in tako smo prvi večer kaj kmalu prijetno zadremali v spalnih vrečah. Zjutraj pa je bila komandantova piščalka neusmiljena. Kar hitro je bilo potrebno pospraviti stvari in jih zložiti na kamion, ker nas je čakala še zelo dolga pot. Kamion pa bi naj prevozil še enkrat toliko, kot bi naj mi prehodili. In to po samih makadamskih gozdnihih cestah.

V sončnem jutru je naša kolona mladih planincev iz štiriindvajsetih planinskih društev petih jugoslovanskih republik zakorakala skozi partizanski Prozor. Domačini so nas zvedavo opazovali in nam prijazno odzdravljali. Naš korak smo usmerili proti hidroelektrarni Rama. Tu je leta 1969 z zaježitvijo rečice Rame nastalo umetno Ramsko jezero, ki leži okrog 6 kilometrov zahodno od Prozora v smeri Duvna. Jezero je dolgo okrog osem kilometrov in v njegovem zgornjem delu je majhen polotok, ki ga nekateri imenujejo bosanski Sveti Štefan. To je v resnici Ščit, malo naselje s samostanom in cerkvijo staro preko 500 let. V tem samostanu je v začetku leta 1943 bival tovariš Tito z Vrhovnim štabom in tu je bila dana odločitev za osvoboditev Prozora.

Nežno zelena barva jezera je bila tako vabljiva, da je vodstvo pohoda popustilo nežnim pogledom naših pohodnic planink in dobile so dovoljene za kopanje.

Že proti večeru smo ugleдали na desni Veliki Vran 2075 m ter pred seboj Vilinac (2118 m), najvišji vrh planine Čvrnsnice. Za nami pa je ostal Makljen, po katerem je dobil ime naš drugi bataljon. Dvanajst kilometrov od najbližje vasi smo v gozdličku Viklenice pri gozdarskih hišah postavili naš tabor tretjič. Nekateri bolj lenobni so si napravili ležišča kar v opuščeni barakah, kjer so našli še nekaj starih žimnic. Naša skupina pa je spet postavila šotor iz šestih vojaških šotorskih kril in se skrila do nosu v spalne vreče. Tako nas

mraz nikakor ni mogel »stisniti«.

Tretji bataljon – bataljon »Neretva«

Zvečer se je sestel štab brigade »Bitka za ranjence« ter ocenil dosedanji pohod. Pa tudi komisariji so imeli svoj sestanek. Ocene niso bile najboljše, ker so nekatere skupinice oziroma posamezniki izpadali z majhnimi prekrški, a vse skupaj ni vplivalo na končni uspeh celotnega pohoda. Sestankujoči so tako zamudili k tabornemu ognju, kjer so pohodniki peli partizanske in narodne pesmi... izmenjavale so se slovenske, makedonske, srbske in hrvaške melodije. Ničesar ni bilo preveč, edino večer je ob prasketajočih polenih prehitro minil.

Naslednji dan je bil namenjen svobodnim aktivnostim.

Popoldne je naša skupina iz Slovenije pospravila svoj šotor in vse naložila na kamion. Vodstvo pohoda nam je namreč obljubilo – obljuba pa tudi držalo – da nas popelje v dolino do kraja Doljani, odkoder bi lahko ujeli avtobusno zvezo za Jablanico. Naš čas za pohod se je namreč iztekel in potrebno se je bilo odpraviti proti domu. Po makadamski gozdni cesti je kamion kar poskakoval in tudi odeje čez glavo nam niso mnogo koristile, ker je prah našel pot v vsako najmanjšo spranjo. In kot v Doljanah nam prahu ni do konca izprala iz ust. K sreči smo ujeli avtobusno zvezo in po dvajsetih minutah smo bili v Jablanici. Zelo znan kraj iz bitke na Neretvi, ko je tovariš Tito izvedel največjo ukano v drugi svetovni vojni: zrušitev mostu na Neretvi pri Jablanici. V Jablanici prav sedaj građe spominski muzej v spomin tem dogodkom v drugi svetovni vojni in muzej bi naj odprli 29. novembra letos, hkrati kot novi veliki spomenik na planini Makljen.

Ob petnajst kilometrov dolgem jezeru Neretve od Jablanice do Konjice nismo mogli urediti vseh vtisov lepot bosanskih planin, prijaznosti domačinov in vsestranske prijateljske in tovariške pomoči med pohodniki. Ti so sedaj pripravljali stvari za pohod naslednjega dne, ko je bila na programu tretja etapa pohoda od Viklenice do Grepulja in mosta pri Jablanici. V mislih smo bili z njimi, z borci revolucije, ki so nas spremljali na pohodu ter pri dogodkih iz dnevov revolucije jugoslovanskih narodov in narodnosti pred petintrideset leti. Kajti mi smo se že vračali proti Sarajevu in nato proti Sloveniji. Naše misli pa so kljub temu nezadržno ostajale tu, kjer smo preživeli toliko lepih in nepozabnih uric.

Besedilo in fotografije:
Filip Matko

Planinska transversala NERETVA

Planinska zveza z Bosne iz Hercegovine s svojo komisijo za negovanje tradicij revolucije jugoslovanskih narodov in narodnosti je dala pobudo za »transverzalo planincev« v spomin bitke za ranjence na Neretvi. Tako so planinci iz Konjice letos že markirali nekatere planinske predele, kjer so leta 1943 potekale znamenite bitke. Tako je že označenih 110 poti: Gornji Vakuf–Vilića Guvno–Daševo–Makljen–Prozor–Kovačevo polje–Krstac–Risavac–Viklenica–Grepulja–most v Jablanici.

vela tapete vevče
vela tapete vev
vela tapete
vela tapet
vela ta
vela

PAPIRNICA VEVCHE, 61260 LJUBLJANA-POLJE

k
vela
tapetam
vela
lepilo

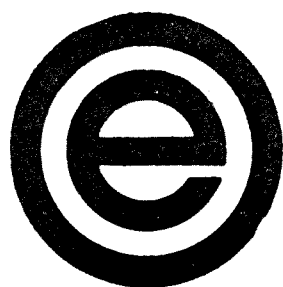
agroobnova

61001 Ljubljana • Slovenčeva 93 • Jugoslavija

AGROOBNOVA

gradnje in melioracije n. sol. o.
 LJUBLJANA, SLOVENČEVA 93
 Telefon 344-461

1. a) Graditev vsakovrstnih:
 - poslovnih objektov družbenega standarda za trg,
 - industrijskih objektov, objektov živilskopredelovalne industrije, objektov za proizvodnjo močnih krmil, hladilnic, silosov in skladišč,
 - kmetijskih gospodarskih objektov in kompletnih proizvodnih centrov.
- b) Izvajanje nizkih gradenj - cest s pripadajočimi cestnimi objekti, ureditev okolice, kanalizacij, vodovodov in drugih komunalnih instalacij:
1. adaptacije obstoječih objektov,
2. opravljanje vseh potrebnih zemeljskih del za osnovo nasadov in melioracij na podlagi načrtov,
3. pomoč pri določanju in organiziranju primernih kompleksov za skupno obnovo sadovnjakov in vinogradov ter nudenje strokovne pomoči glede načina obnove in izbire primernih podlag in sort,
4. opravljanje geometrijskih posnetkov zemljišč in izdelovanje ustreznih načrtov za obnovo vinogradov in sadovnjakov, za opravljanje melioracij ter za gradnjo naprav za vodno preskrbo v vinogradih in sadovnjakih,
5. opravljanje prevoznih uslug in izposojanje gradbene mehanizacije,
6. organizacija in izvedba inženiring poslov v gradbeništvu,
7. organizacija in izvedba del nizkih gradenj, opravljanje remontnih in servisnih uslug gradbene mehanizacije in izdelava rezervnih delov.

elektroobnova

**podjetje za elektroinstalacije
 avtomatiko in projektiranje
 61260 LJUBLJANA - POLJE
 Polje 351/c. Tel. 48-061, 48-063**

ALPETOUR

Gostinstvo Škofja Loka delovna organizacija za hotelske in gostinske storitve z n. sol. o.

SOZD ALPETOUR Škofja Loka DO Gostinstvo - TOZD HOTELI BOHINJ

vas vabi v času od 1. 9. do 19. 12.1978 na prijeten oddih po izredno ugodnih cenah

OBJEKT	CENA 7-DNEV. PAKETA
Hotel ZLATOROG (B kat.)	1485 din
Dep. UKANC (B kat.)	1359 din
Hotel POD VOGLOM (D kat.)	
Hotel TRIGLAV (III. kat.)	974 din
Hotel BELLEVUE (C kat.)	
Dep. SAVICA (B kat.)	1114 din

7-dnevni paket vključuje polni penzion, turistično takso, zavarovanje ter povratni prevoz z gondolsko žičnico na Vogel; v hotelu ZLATOROG in depandansi UKANC je v paket vključeno tudi kopanje v zimskem bazenu, za goste ostalih hotelov pa nudimo kopanje po ceni 20 din dnevno.

ZA SKUPINE ORGANIZIRAMO:

- izlet v Staro Fužino do Hudičevega mosta in ogled planšarskega muzeja
- izlet do slapa Savice
- obisk Vogla (z žičnico)
- celodnevni izlet na Pokljuko, kosilo v hotelu ŠPORT, sprehod po gozdovih pod strokovnim vodstvom inženirjev GG Bled, ogled spomenika padlim borcem 3. bataljona Prešernove brigade
- izlet po Gorenjski z ogledom muzejev na Bledu, v Begunjah, Radovljici in Kropi
- izlet v Cerkno, bolnišnico Franjo in Idrijo
- Soriška planina, piknik s harmonikašem
- degustacija sira in vina ter tekmovalstvo v kegljanju.

IGM

SPECIALIZIRANO PODJETJE ZA PROIZVODNJO
 HIDRATIZIRANEGA IN KOSOVNEGA APNA
 TELEGRAM: IGM ZAGORJE OB SAVI
 TELEFONI: H. C. 811-204
 KOMERCIALA 811-023
 TEK. RACUN: SDK TRBOVLJE 52700-601-10558
 UPRAVA: SAVSKA CESTA 1

INDUSTRIJA GRADBENEGA MATERIALA

ZAGORJE OB SAVI

Spomin na Milana in njegove tovariše

Žalostno je, da še do danes nimamo spominskega obeležja, ki bi pričalo o bitki nad vasjo Gabrje!

Bilo je kmalu po razpadu stare Jugoslavije, ko sem na mamino željo obiskala teto Milko Hrovatin v Gorenji vasi nad Škofjo Loko. Tu je živel Milan Bajc, rojen v Vipavi, in tu sva se srečala. Že takrat je bil organiziran v narodnoosvobodilnem gibanju in v dogovoru z nekaterimi tovariši, da gredo k partizanom. Spominjam se Vikija iz Gorenje vasi in Pavleta, ki je padel v Renčah pri Gorici. »Kmalu se bomo videli, v drugačnih okoliščinah,« je rekel Milan, ko sem se naslednji dan odpravljala domov, na Slap.

Kmalu nato je odšel k partizanom. Sprva se je zadrževal v okolici Gorenje vasi, potem pa nekaj časa o njem nismo ničesar slišali.

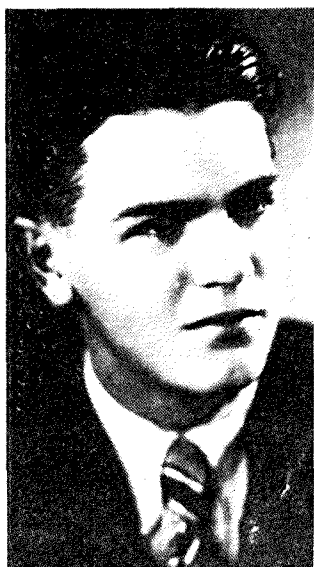
»V domače kraje bi rad,« je rekel

Januarja 1942 sem dobila pošto. Iz Cerknega je pisal in prosil, da ga čimprej obišem. Na pot sem se odpravila s kolesom, saj drugačnega prevoznega sredstva ni bilo na voljo. Dobila sva se na dogovorjenem mestu: pri neki družini v Cerknem. Hudo mi je bilo, ko sem ga zagledala. Ni mogel hoditi, noge so mu zmrznile. »V domače kraje bi rad,« je rekel, »tam bi se pozdravil.«

Vrnila sem se na Slap in se takoj odpravila k Milanovemu očetu v Vipavo. Ni bilo lahko. Bila je to znana napredna družina, ki je dala revolucionarnarja Draga Bajca (fašisti so ga 10. oktobra 1928 ubili) in kot takšna nenehno opazovana. Dogovoril se je s taksistom Karlom Celestinom in po Milana sva odšla z njegovim bratom Žanom. O vsem sem obvestila sodelavce – aktiviste s Slapa, ki so pomagali poskrbeti za njegovo zdravljenje in varno bivanje.

Pot na Slap je vodila skozi Vipavo, kjer smo obiskali tudi njegovega očeta.

Milan Bajc-Stric je bil nekaj časa pri nas doma. Ker pa smo bili v sorodstvu in možnost, da ga odkrijejo večja, smo ga spravili k Troštovim in potem k Podgornikovim. Zdravila smo dobivali v lekarni pri dr. Jamškovi v Vi-

MILAN BAJC-STRIC

pavi. Sama je pripravljala zdravila: mazilo in zmrznjene noge so se vidno popravljale. (Da bi Milanovo bojno pot bolje predstavila, naj se povrнем nazaj. Bil je udeležene legendarne dražganske bitke. Pri prebijanju skozi obroč se je izgubil. Sam se je znašel v neposredni bližini sovražnika in bil prisiljen nekaj dni skrivati se v snegu. S poslednjimi močmi se je privlekel do neke hiše v Kopačnici, kjer so mu nudili prvo pomoč. Nato ga je gospodarjeva hčerka odpeljala v Cerkno.)

Dne 18. aprila 1942 se je priključil partizanski četi na Nanosu. Samo mesec dni zatem so bili hudo bitko. Ves dan so se tolkli in prebijanje skozi sovražnikov obroč v strašnih vremenskih pogojih, sneg in dež sta si podajala roko, je terjalo nadčloveške napore. O njihovi hrabrosti, saj so Italijani v tej bitki utrpeli velike izgube, so govorili.

Milan Bajc-Stric je bil tudi komisar čete Janka Premrla-Vojka! Takrat so taborili v Trnovskem gozdu in so pogosto prihajali v okolico Slapa, kjer je bila stalna partizanska javka. Ljudje še govorijo o Milanu, saj je bil povsod zelo priljubljen... Vztrajnost, upornost in vzdržljivost so krasile njegov značaj.

Živo ga vidim pred seboj, kako je prišel s patroljo iz Trnovskega gozda. Srečali smo se v vinogradih pod Sv. Pavlom. Povedal je, da je bil Vojko hudo ranjen in da je podlegel ranam. »In nikomur ne govori o tem,« je rekel ob slovesu. (Vedel je, ka-

ko bi ta novica prizadela ljudi in čemu hiteti.) Tako nama je bilo hudo, da sva oba jokala.

Prišel je 27. februar 1943

Boj za svobodo se je nadaljeval. Akcije so se vrstile iz dneva v dan. Prišel je 27. februar 1943. Italijanski fašisti so prihajali iz smeri: Vipavska dolina, Gornja in Dolnja Branica. Kot listja in trave jih je bilo. Opazovali smo jih. Tam na hribu so pregledovali sleherni grmiček. In obroč, v katerega naj bi zajeli partizane, je bil vedno ožji. Skupina Milana Bajca-Strica se je zadrževala nad našo vasjo. Že zvečer bi se morali vrniti v taborišče. Pa so na zvezo s kurirji, ki bi morali priti iz Pivke, čakali pozno v noč. To je bilo zanje usodno. Hoteli so se umakniti proti Podragi, a je bilo prepozno. Odšli so proti Gabrju... Izsledili so jih psi. V tej neenakopravni borbi je padlo sedem ali devet partizanov, tudi Milan. Nekateri izmed njih so si, hudo ranjeni, sami vzeli življenje.

To so žalostni spomini:

Fašisti so jih zavezali za kamione in jih vlekli skozi Gabrje. Potem so jih odpeljali v Kobdilj. Stanjel, jih vrgli pred pokopališče in prignali domačine. Da so jih gledali. Pokopani so v skupni jami na mirenem pokopališču. Zora Zorž in Ana Malik, moja sestra, sta šli na kraj bitke in prinesli krvave kole, s katerimi so se italijanski fašisti izživljali nad ubogimi žrtvami.

Tako se je končala borbena pot partizana Strica in njegovih tovarišev.

Žalostno je, da še do danes nimamo spominskega obeležja, ki bi pričal o bitki nad vasjo Gabrje! (Med padlimi so bili poleg Milana Bajca-Strica še: Noe s Črnega vrha, Tonček iz Blok, učitelj Čuč iz okolice Logatca, Franc Repek iz Erzolja, Zdravko Koren iz Budanj, Pavle Andlovic... Drugih imen žal ne vem.) Gre za skromno spominsko obeležje in skrajni čas je že, da se tudi na ta način oddolžimo padlim tovarišem. Kako?

Slavka Hočevar

Velika pomoč vojakov

Na Pokljuki že nekaj mesecev brnijo stroji. Vojaki in starešine gradbene enote naše JLA iz Celja gradijo cesto iz Zatrnika na Pokljuko. Njihov delovni dan se začne zgodaj zjutraj, konča pa ob mraku. Prostega časa skoraj ne poznajo. Delajo tudi ob sobotah. Le v nedeljo nekoliko počijejo in si od trdega dela na cesti ohladijo pekoče dlani.

Tri tedne je tega, ko je Franc Jernejc-Milče govoril zbranim vojakom in starešinam, graditeljem poključke ceste o zadnjih junaških bojih 3. bataljona Prešernove brigade, katerih posmrtni ostanki počivajo v skupnem grobišču, nedaleč od osrednjega spomenika na Pokljuki. Ob koncu te za vojake in starešine zares zanimive pripovedi, so vojaki predlagali, da bi v svojem prostem času, kar pomeni v nedeljo, pomagali pri ureditvi okoli hektar velikega prostora, ki sega od sedanjega osrednjega spomenika padlim na Pokljuki, vse tja do skupnega grobišča 97 padlih

Franc Jernejc-Milče

Dušan Stare

Dobrica Milenković iz Despotovca: »Pripoved Milčeta o zadnjih bojih 3. bataljona Prešernove brigade tu na Pokljuki nas je prevzela.«

borcev 3. bataljona Prešernove brigade.

V treh delovnih nedeljah so vojaki že očistili drevje okoli skupnega grobišča. Zdaj jih čakajo še ostala dela, ki sodijo v urejen spominski park, ki naj bi se poslej imenoval »Spominski park 3. bataljona Prešernove brigade.«

Pobudo za ureditev »Spominskega parka« je dal Milče, ki je hkrati tudi vodja del, za katera ga je pooblastila skupščina občine Radovljica, da bo v njihovem imenu in po svoji zamisli vodil dela pri ureditvi »Spominskega parka.«

»Pri delih in sami zamisli spominskega parka nisem osamljen, pravi Milče, »saj sta mi v veliko pomoč predsednik skupščine občine Radovljica inž. Leopold Pernuš in predsednik občinskega odbora ZZB NOV Radovljica Slavko Staroverski,

Jagoš Bulatović iz Kolašina: »Škoda, da imamo tako malo prostega časa, sicer bi lahko še več pomagali pri ureditvi »Spominskega parka«

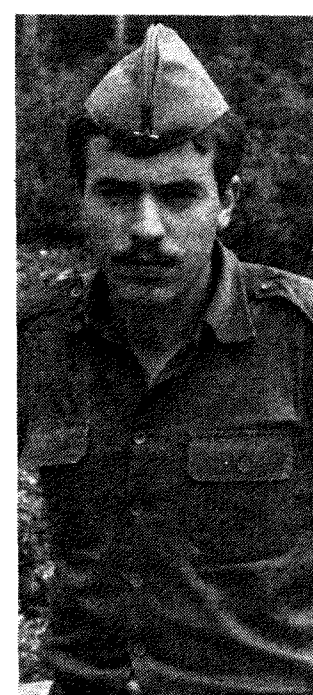

Fahrudin Likić iz Srebrenika: »Še veliko več bi lahko storili, če nam ne bi nagajalo vreme«

s katerima skupaj uresničujemo želje zdaj že pokojnega narodnega heroja Tončka Dežmana in njegovih soborcev.«

Ze osem let je pokrovitelj osrednjega spomenika na Pokljuki jeseniška Železarna. In tudi potem, ko bo urejen celotni spominski park, bo radovljjska občina predala Železarni v varstvo celoten »Spominski park«.

»Menim, da je prav«, je poudaril Dušan Stare, sekretar Železarne iz Jesenic in član odbora aktiva ZB Železarne, »da bo Železarni zaupano varstvo in skrb celotnega spominskega parka. Dogovor o tem smo že sprejeli skupaj s predstavniki občinskega odbora ZZB NOV in skupščine občine Radovljica.« Tone Urbas

Sabrija Hodžić iz Zenice: »Sami smo ponudili pomoč pri ureditvi »Spominskega parka«

Ivan Jan

19

Korenine in razvoj belogardizma in domobranstva na Gorenjskem

Tekst prisega ilegalni slovenski narodni oziroma jugoslovanski vojski pa se glasi:

»Jaz (ta in ta) prisegam pri vsemogočnem Bogu, da bom vrhovnemu poveljstvu slovenske narodne vojske in kralju Petru drugemu poslušen, slovenskemu narodu pa zvest in iz vse duše vdan, da se bom za slovenski narod in njegove svetinje ter kraljevino Jugoslavijo junaško boril, da se ne bom nikjer in nikoli izneveril vojaški zastavi in da bom poslušal in zvesto izpolnjeval zapovedi vseh od narodnega odbora za Slovenijo postavljenih nadrejenih starešin. Naj mi pri tem pomaga vsemogočni Bog!«

Preračunljivi sestavljenci priseg so se poigrali ne le z verskimi čustvi neukih prisega-jočih domobrancev in njihovih družin, ampak tudi z ljubeznijo do domovine. Najlaže je bilo hujskati ljudi po starem, preizkušenem receptu proti »brezbožnemu komunizmu, ki bo podiral cerkve, jemal zemljo, ljudi pa nagnal v vrste h kotlom«.

★ ★ ★

Da so reakcionarni krogi Anglije, ki so podpirali kralja Petra, vsaj nekoliko podpirali tudi gorenjske domobrance, je potrdil Slavko Krek sam, ko je dejal: »Končen povod za nastop proti meni so bile tudi angleške uniforme in orožje, ki so ga Angleži odvrgli v okolici Gorenje vasi. Teh stikov nisem urejal jaz. To je verjetno šlo preko Bitenca (Mirka). Znake za sporazumevanje je imela postojanka v Gorenji vasi. Z Bitencem sem hotel priti na jasno, kako je s stiki z Angleži, a Bitenca, ki je bil takrat v strogi ilegali, nisem mogel dobiti. Pozneje so se odnosi med nama ohladili, ker je Bitenc videl v meni konkurenta in mi ni zaupal vseh konspirativnih zadev...«

Slavko Krek je naštel tudi naloge centra gorenjskega domobranstva, ki je povezal zaupnike v postojankah, vzgajal kadre, prirejal tečaje, predvsem pa je razvijal obveščevalno službo.

Vojaški del obveščevalne službe na Gorenjskem je v bistvu vodil Hirshger, civilni pa Janez Ovsenik. Ta je pri svojem delu uporabljal bivše politične mreže... Dosegli smo precejšnje uspehe, saj smo januarja (1945) med domobranstvom odkrili vse gestapove, Messnerjeve agente. Tudi pri ugotavljanju dezertarjev-skrivačev iz nemške vojske smo dosegli precejšnje uspehe. S pomočjo ponarejenih izkaznic »Selbstschutza« in »Marschbefehlov« smo v naše postojanke spravili okrog dvesto takih dezertarjev. Ti so bili potem naši najboljši fantje.

Tečaje ideološko vojaškega značaja sem organiziral na Brdu pri Kranju. Obiskovali so jih samo najboljši in najzanesljivejši. Tečaj je bil organiziran sicer ilegalno, vendar so ga Nemci pustili in tolerirali tudi potem, ko so zanj zvedeli. Vojaški del tečajev so vodili oficirji in podoficirji jugoslovanske vojske: Hirscheger, študent prava poročnik Jože Vidmar, Hribar, brata Jože in Nikolaj Žužek, sinova predsednika DPA in vodje »Borbe dela«. Za ideološko plat pa smo skrbeli Pernišek, Janez Ovsenik, Maks Jan (prihajal je iz Ljubljane) in jaz...«

Krek pa ni povedal, da je prihajal tudi dr. Stanko Kociper, eden znanih domobranskih ideologov in Rupnikov zet. Glede doseženih uspehov Krek ni pretiraval, čeprav so v resnici povsod imeli vodilno vlogo gestapovci, ki so domobranskim poveljnikom dopuščali vse, kar je škodovalo partizanstvu, in jih tudi podpirali. Tudi centralno skladišče orožja in streliva so imeli pri gestapu na Bledu. Zaradi prizadevanj za uničevanje partizanstva je domobrance pohvalil tudi general SS Erwin Rösener: »To so dobri vojaki!« S tem pa je bil seveda pohvaljen tudi center gorenjskega domobranstva. Po poročilih naj bi domobranci imeli v času od 25. novembra 1944 do 10. januarja 1945 velike uspehe. Poročilo se sicer nanaša na vso Gorenjsko, vendar je kljub visokim številkam precej resnično. V njem je zapisano, da je v tem času padlo 222 partizanov, med njimi enajst žensk. Ujeli naj bi 212 partizanov, od tega devetnajst žensk. Zaskrbljujejoče je naraščalo tudi število dezertarjev, ki so krepili partizanske vrste. Takih je bilo v tem obdobju 134. Gorenjske domobranske skupine so v dobrem mesecu uničile šestintrideset različnih partizanskih bunkerjev, ki so jih odkrile največ po zaslugi dezertarjev. Med uničene bunkerje so vštete tudi okrožna tehnika Kranj »Jošt«, okrožna tehnika »Jelovica« ter bunker centralne vojaške tehnike pri Podvolovjeku nad Novo Štifo. Domobranci so zaplenili tudi precej orožja in opreme. V tem času je med domobrance stopilo 211 domačinov. Domobranci so v boju s partizani imeli le devetnajst mrtvih in osem ranjenih.

Z močno notranjo in zunanjo propagando je domobrasko vodstvo uspelo doseči precej visoko bojno moralo. Propagandisti iz kranjskega centra z Alojzom Pernetom na čelu so pogosto odhajali po literaturo v Ljubljano in skrbeli, da je prišla med ljudi. Da bi razpoloženje še bolj dvignili, so poveljnik in gestapovec Erich Dichtl, njegov pomočnik Slavko Krek ter Janez Ovsenik večkrat obiskovali domobranske postojanke. To je Dichtl znal prilagoditi praznikom kot sta bila božič in novo leto.

V sklopu domobranskega delovanja na Gorenjskem je bilo zelo pomembno tudi zborovanje poveljnikov in njihovih namestnikov, ki je bilo 29. decembra 1944 v Kranju. Sklic ga je šef gorenjskega domobranstva Erich Dichtl z vednostjo in sodelovanjem STAPO izpostav v Kranju, Radovljici, Škofji Loki, Jesenicah, Litiji in Kamniku. Poleg Dichtla sta bila na zborovanju še Rudolf Messner in gestapovski propagandist Weisch. Posvetovanja so se udeležili poleg poveljnikov in njihovih namestnikov in vojaških inštruktorjev tudi propagandisti. Vsebina zborovanja je bila tako pomembna in tajna, da vnaprej niso sporočili niti dnevnega reda.

★ ★ ★

V današnji številki zaključujemo objavljanje odlomkov iz knjige Ivana Jana, Kronika Kokrškega odreda, ki bo izšla pri založbi Borec.

Iščem borca

Iščem soborca, doma nekje v občini Slovenj Gradec, s katerim sva bila skupaj pri partizanih. Skupaj sva se tudi decembra leta 1944 prebijala s Kamniških planin v smeri Koroške. Bil je na komandi mesta v Ljubnem, kjer je delal v tamkajšnji čevljarški delavnici. Prosim, da se mi javi – soborce pa, da ga na te vrstice opozorijo.

Franjo Hovnik
Ptuj, Jadranska 17

Obvestilo intendantom

Ob obletnici odločitve AVNOJ o priključitvi Primorske z Istro Sloveniji in Jugoslaviji in 35-letnici reorganizacije ekonomske službe v NOV Slovenije, vabita odbor intendantov NOV in PO Slovenije in intendantski oddelek ljubljanske armadne oblasti intendante NOV na zbor intendantov, ki bo 15. in 16. septembra 1978

Na zboru sodelujejo: intendanti NOV, aktivni in rezervni intendantski starešine in intendanti teritorialne obrambe.

PROGRAM:

Dne 15. septembra ob 8. uri je zbirališče na dvorišču vojašnice »Maršal Tito« Ljubljana, Poljanska cesta 40, zatem ogled intendantskih objektov v garniziji Ljubljana in Vrhnika, ogled delovne organizacije Mlinotest in Fructal v Ajdovščini, ob 19. uri pa bo v Trnovskem gozdu, ob tabornem ognju, tovariško srečanje s kulturnim programom.

Dne 16. septembra bomo obiskali partizanske kraje: Trnovo, Čepovan, Donjo Trebušo, Cerkno in muzej NOB v Škofji Loki, ob 18.30. uri se pa vrnemo v Ljubljano.

Želja organizatorjev je, da se jubilejnega zbora, z izletom na Primorsko udeleži kar največ intendantov. Odbor intendantov ne razpolaga s popolnim seznamom še živelih intendantov – zato prosimo, kdor se želi udeležiti zbora in izleta, da se z dopisnico, najkasneje do 31. avgusta, prijavi na naslov:

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije (za intendante) Ljubljana, 61000 Ljubljana, Vrtača 11

Udeležba na zboru je brezplačna, udeleženci plačajo samo vožnjo do Ljubljane in odhod domov.

Tovariški pozdrav in na svidenje!

Se me še kdo spominja?

Kot partizanka sem prehodila Liko, Kordun in del Bosne. Rada bi vedela, če se še kdo spominja Marije Murn-Slovenke. In rada bi se srečala s tovariši, s katerimi smo delili hudo in dobro in prosim, če se mi javite. Imen se ne spominjam več, saj smo se takrat klicali kar tovariš, tovarišica... Dovolj je bilo! Le z Marijo iz Čedad smo se enkrat srečale blizu Korenice v Krbavici.

In tu sta dve fotografiji iz tistih dni:

Javite se in hvala!
Micika Krstanc
Moše 40
p. Smlednik

Javi se, tovariš Jože!

Bila sva skupaj v Gravini, oba invalida Lep je bil kot lutka in rad bi ga srečal – Slovenca Jožeta! Če prebere te vrstice naj

se javi na naslov: Božo Kecojevič, Ive Lola Ribara 4 54, p. Apatin (telefon: 025 77-389).

Javite se!

Letos bomo proslavili petintrideseto obletnico partizanskega tabora v Kotljah. Zadnje nedeljo v mesecu oktobru 1943 so bile Kotlje en dan svobodne. Ta dogodek slavijo Hotuljci za svoj krajevni praznik. Na proslavo in tovariško srečanje želimo povabiti vse preživele udeležence tabora. Prosimo, da pošljete svoje naslove na: ZZB NOV Kotlje, 62390 Ravne na Koroškem.

ZB NOV Kotlje

Poizvedba

Rad bi dobil naslov tovarišice Dragice Štefančič, borke 3. brigade »Ivana Gradnika«, članice kulturne skupine. Tudi jaz sem bil borec te brigade. Prosil bi jo za nekaj podatkov, ker je soime-njakinja. Lepo prosim, da se mi javi na naslov: Franc Štefančič, Notranjska cesta blok 4, p. Cerknica pri Rakeku.

Popravek

V TV-15 je 22. junija izšel moj članek »Preboj iz obroča«. V ta članek se je vrnila neljuba pomota in sicer: napisal sem, da je 11. brigada Miloša Zidanška zavzela sovražne postojanke v Letušu, kar pa ni res – to so storili borci brigade Toneta Tomšiča.

A. Jevšnik-Lvov

Iščem partizana Risa

Iščemo tovariša s partizanskim imenom Ris iz Ilirske Bistrice, ki je oddaja »Še pomnite, tovariši« prispeval sestavek, v katerem pripoveduje, da je leta 1941 ali v začetku 1942 šel še z dvema dovarišema – Primorcema – na Primorsko... Na tem pohodu so padli v zasedo, v kateri sta oba njegova tovariša padla. Enemu izmed njih je partizansko ime Jovo.

Prosimo tovariša Risa, ki je takrat menda (to je že dolgo let nazaj) stanoval v Ruski ulici, da se čimprej javi na telefon: 558-235.

Armando Golob
Gotska 5
p. Ljubljana

Zahvala

Ob izgubi svoje žene Minke Vuk se iskreno zahvaljujem za vsa izražena sožalja in vsem, ki so jo spremili na njeni zadnji poti. Posebej se zahvaljujem organizaciji ZZB NOV Litija in tovarišu Albinu Jesensku za ganljive poslovilne besede ob grobu. Zahvala tudi osebu Doma počitka Tisje za nego in lajšanje bolečin ob njeni hudi bolezni.

Viktor Vuk
Litija, Prvomajska 4

Slovenj Gradec

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI P

Spomini, ki netijo ponos...

»MALNSKA« ANČKA

Nekoč sta bila njihovo življenje kmetija in mlin; največji mlin v okolici Ljubljane. Ljudje so prihajali z vozovi in s polnimi vrečami, ob blizu in daleč. Tone je z veseljem odpiral vrata in skrbel, da so se mlinska kolesa pravilno vrtela. Oče je že vedel, komu je zaupal mlin. Zdelo se je, da so najstarejšemu sinu celo v srcu klockotala mlinska kolesa. Ej, to so bili imenitni časi!

Ne le z mlinom, tudi s kmetijo so se pri Malnskih lahko pohvalili. Domačija je bila kot bi jo s soncem opral in dvanajst glav živine v hlevu. Oče je bil ponosen na svojo družino. In tudi na polja in senožeti, ki so vsak po svoje govorila, da imajo Malnski srce tik ob zemlji.

Potem pa, Ančka je praznovala šesto leto, je priletela v družino kakor strela z jasnega... smrt. Ajda je prav tako cvetela kot lani in gozdovi niso bili nič manj lepi, le matere ni bilo več med živimi. Tone je pravil, da se mlinska kolesa nič več rada ne vrtijo in Jože je trdil, da se obetajo slabi časi.

Za materino krsto je stalo osem otrok...

★

Za široko odprtimi vrati ob zelo prometni cesti na Brezovici pri Ljubljani zevala črna kovačnica.

Pred nizkim, kakor v tla zabitim poslopjem, ni konj ne lojtrskih voz. In tudi kovaškega ognja, ki bi ga razplamteval trebušasti meh, ni več. Kovaški mojster Pervanje se ukvarja s strgarskimi opravi.

Zdaj se Ančka piše Pervanje, pa jo vseeno ogovorim z »Malnsko«.

»Pravzaprav sem Malnska Ančka, odkar sem odšla v gozdove! Z bratom Jožetom sva že leta 1941 delala za partizane. Tudi on je spomeničar. Seveda, še vedno se zelo pogosto spomnim na Podlipoglav. Veste, to je tam pri sv. Urhu.

Saj niti ne vem, če vam bom lahko karkoli zanimivega povedala. Na Pugledu so se zbirali prvi partizani že v prvem letu okupacije. Sami domači fantje so bili. Tudi Jože se jim je še istega leta pridružil. Ob večerih so prihajali v hišo in govorili: Ančka, saj nam boš skuhalo žgance in oprala nekaj perila...?»

Večina ljudi iz naše okolice je delala za partizane. Spominjam se Ludvika Smrekarja in Matička in... Očetu so se od veselja in ponosa svetile oči, ko jih je zagledal. Vendar pa ni pričakoval, da bo vojna tako neizprosno pometala; tudi z našo domačijo in z našo družino.

Leta 1942 se je v vasi pojavila bela garda. Izdajalcem ni bilo neznan, da so pri nas klali živino za partizane. In da so hoteli k nam po meso tisti, katerih očetje in sinovi so bili že na Pugledu. Vedeli so tudi to, da sem terenka. Trikrat so me prišli iskat. Imela sem srečo; nikoli me ni bilo doma. Očetu so govorili, da me bodo na kose zrezali, če jim pridem v roke. Oba z očetom sva vedela, da me hudiči ne bodo pustili pri miru. Oblekla sem se in odšla v gozdove. Ves čas sem mislila na očeta in bratove besede, da kmetije ne smemo zanemariti.

Pri Malnskih je še istega leta zagorelo. Ogenj je upepeljal deset in sto letni trud; tudi mlinske kolesa so se za vedno ustavila. Oče je ostal sam na požgani domačiji. Enega bra-

ta so poslali v taborišče Gonars, drugega so belgardisti ubili na Polici. Sestro so na Urhu obsodili na smrt, pa je župnik izprosil, da so jo poslali v nemško taborišče.

»V glavnem štabu sem postala kuharica. To je bila velika družina, to so bili moji bratje in očetje. Nikoli se nisem ustrašila, ne bojev ne naporov. Danes vem, da vse to stori tovarišvo.

Po odhodu iz glavnega štaba sem prišla v Tomšičevo brigado in sem bila z njo tudi ves čas pohoda Štirinajste na Štajersko. Pravzaprav je bolje, da se človek nekaterih dogodkov ne spominja. Trikrat sem bila hudo ranjena in enkrat na smrt obsojena. Kaj vse lahko preživi človek?!«

Leta 1944 so jo na Štajerskem, tam nekje pri Šoštanju, ujeli Nemci. Štirinajst dni v Starem piskru je bilo kakor štirinajst let.

»Med štirimi stenami so odmevale besede: »Obsojena na smrt!«

Nenadoma se zaveš, da si jo že velikokrat zasluhlil, da je visela nad tabo, ko si ležal v grapi, da ti je bila za petami, ko si bežal čez jaso. Toda, zdaj je drugače. Zaprt si kakor žival in brez moči. Težko je verjeti, da te do četrte jutranje ure loči od smrti samo še bilka življenja.

Že prej me je zvedavo opazoval stražnik. Potem se je odprla lina v vratih. »Si ti iz Podlipoglava...? Malnska?...?« me je vprašal. Prepoznala sem ga. Nekoč je bil pri nas financer. Srce mi je začelo močneje biti. Spomnila sem se naših njiv, mlina. Videla sem očeta, ki je oral s parom konj, in mamo, ki je žela ajdo.

»Kdaj te bodo ustrelili?« me je vprašal. Povedala sem mu uro in je odšel. Ne vem, koliko časa je minilo, ko se je spet odprla lina. »Če se bo le dalo, vas bomo rešili,« je govoril in lina se je ponovno zaprla.

Težko je bilo verjeti, toda zarožljali so ključi v vratih, za katerimi so bili politični zaporniki. Stražnik je povedal, da so nas prišli osvoboditi partizani. Vso pot iz zapore sem tekla, čeprav bos, v visokem snegu, dokler nisem prišla v bližnjo vas.«

★

... Malnska Ančka pravi, da je kmečko dekle in da je še vedno s srcem vezana na zemljo. Kravico ima in hektar zemlje in veliko spominov, ki v človeku netijo ponos.

Silvo Teršek

(IZ ALBUMA PORTRETOV, 1972)

Tovariš »mercedes«

Če za vest do zdaj še niste slišali, naj jo ponovimo: v izvršni svet Srbije je prišla zahteva, da se za potrebe izvršnih organov družbenopolitičnih skupnosti in organizacij odobri uvoz 260 »mercedesov«. Seveda, osebnih.

Časniki so to komentirali na različne načine. V glavnem so vest o deviznem izdatku, večjem od sto milijonov novih dinarjev, povezovali s slabo plačilno bilanco, s slabo izvozno politiko v gospodarstvu... z zgodbami o potrebnosti varčevanja, še posebno glede na to, ker so na seznamu kupcev tudi izvršni organi družbenopolitičnih skupnosti in organizacije siromašnih oziroma nerazvitih občin. In temu podobno. Vse sama ekonomska razmišljanja.

... Naj dodamo, da bi lahko za te dinarje »Zastava« v eni izmed nerazvitih občin dvignila novo tovarno za svojo proizvodnjo... Morda bi bilo tudi dobro, če bi v nekatere šole uvedli predmet, v katerem bi se učilo o tem – kar so naši stari vedeli brez znanosti – kako se denar težko prisluži in lahko zapravi.

NIN – 23. julija 1978

Zdravnikov sin – zdravnik, delavčev – delavec?

Hrvaški republiški sekretar za prosveto, kulturo in telesno kulturo Stipe Šušar odgovarja v zagrebškem Vjesniku na vprašanja o vpisu dijakov in študentov in v enem od odgovorov pravi: »Ob nezadovoljstvu ljudi z novim sistemom izobraževanja, češ da se ne bo nič spremenilo, da bo zdravnikov sin – zdravnik, delavčev sin – delavec, naj pripomnim: Že doslej ni bilo tako, v prihodnje že zlasti ne! Imamo precej zdravnikov, katerih starši so delavci in kmetje, v novem izobraževalnem sistemu pa ima vsak možnost, da konča srednjo šolo, tudi delavec bo imel strokovno izobrazbo, vsi dobijo v prvih dveh letih solidno splošno izobrazbo in vsi imajo enake možnosti, da se izobražujejo naprej. Družinske in prijateljske vezi so še močne in to je resna bolezen večine pripadnikov naše družbe, le da so eni manjšina, vplivnejši, drugi pa so manj vplivni ali sploh niso. Vendar se bodo v tej družbi vse bolj krepile socialistična zakonitost in socialistične moralne norme.«

VEČER – 2. avgusta 1978

Štipendija kot renta?

... pa še vedno naletimo pri nekatereh štipendistih na čudno razumevanje štipendij kot oblike družbene pomoči mladini, ki se izobražuje.

Vsaj tako bi si bilo moč razlagati rezultat pobude občinske konference ZSMS Tržič, ki je aprila poslala vsem štipendistom iz združenih sredstev v občini – skupaj 125 po številu – povabilo za sodelovanje v tržiški mladinski delovni brigadi »Kokrški odred«. Obenem pa so poleg prijavnice pripisali, da naj bi vsi, ki se iz različnih vzrokov vabilu ne morejo odzvati, vzroke sporočili na OK ZSMS Tržič, kjer bi po-

tem lahko pripravili podobno analizo o tem, zakaj so mladinske delovne akcije neprivlačne za dijake in študente. Odgovori na povabilo so bili kaj klavni: od 125 štipendistov iz družbenih sredstev se je odzvalo le 23 mladih, od katerih jih je kar 22 našlo bolj ali manj opravičljive razloge za neudeležbo, eden se je odločil za sodelovanje v brigadi, drugi pa na povabilo tržiške OK ZSMS niso reagirali. Še več, ko so člani štaba mladinske delovne brigade kasneje povprašali nekaj štipendistov, ki se jim ni zdelo potrebno niti odgovoriti na povabilo, je bilo slišati marsikatero pikro in omalovažujočo na račun mladinskih delovnih akcij in ZSMS, nasploh pa tudi na račun solidarnosti in drugih prvin socialističnega humanizma.

Z drugimi besedami, mladim, ki jim družba nudi nepovratno pomoč pri izobraževanju v obliki štipendij iz združenih sredstev, tej družbi kratkoma obračajo hrbet, ko gre za vsaj simbolično vračilo tistega, kar jim le-ta nudi.

KOMUNIST – 28. julija 1978

Ne za orožje, za dobrobit ljudi

»Vaša konferenca je posebnega pomena v okviru splošnih prizadevanj mednarodne skupnosti, da bi napravili konec oborožitvi, zlasti pa jedrski tekmi. Žal še vedno niso doseženi rezultati, ki smo jih pri tem pričakovali, kljub vsem prizadevanjem mednarodne skupnosti, zlasti v okviru OZN, da bi ustavili oboroževalno tekmo.

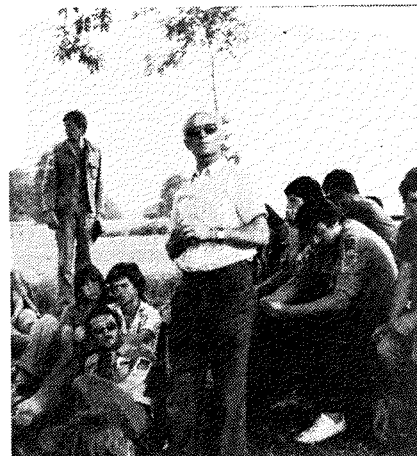
Vsi narodi želijo, da bi znanstvene dosežke, gmotne in človeške moči naposled usmerili v produktivne namene, da bi omilili in čimprej rešili nakupečene gospodarske in socialne probleme. Prepričan sem, da je to danes ena prvih nalog mednarodne skupnosti in to terja nove napore združenih miroljubnih in naprednih sil po vsem svetu.

Jugoslavija se bo z drugimi neuvrščenimi državami še naprej dosledno zavzemala za to, da bi se čimprej začel proces resnične razorožitve, zlasti jedrske in pri tem ima organizacija združenih narodov še poudarjeno vlogo in odgovornost.«

(Poslanica predsednika Tita svetovni konferenci o popolni prepovedi jedrskega orožja in o pomoči žrtvam atomskega bombardiranja, ki zaseda v Tokiu)

VEČER – 4. avgusta 1978

O Lackovi četi

O legendarni Lackovi četi je ob spomeniku v Mostjah zbranim brigadirjem MDA »Slovenske gorice 78« v okviru obrambnega dne spregovoril tovariš Vogrič.

TV-15 – 17. avgusta 1978

ORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI